

Gåsberget

ID:	WG0035		
Totalareal:	40054 ha		
Skogsmark:	32806 ha	Andel skog:	81,9%
Pot. k-skog:	11671 ha	Andel K-skog av skogsmark:	35,6%
Värdekärna:	8882 ha	Andel värdekärna av skogsmark:	27,1%
Nordkoordinat	6802191	Ostkoordinat:	508913
		Höjdintervall:	216–496 m
Naturgeografisk(a) region(er)	Kuperad sydlig boreal (28b) och Vågig bergkullterräng (30a)		
Kommun(er):	Orsa och Rättvik		
Län:	Dalarnas län		

Landskapets karaktär

Från sjön Ejens norra strand till sjön Stockens norra ände ligger Gåsbergets värdetrakt. Området ligger i den karakteristiska bergkullterrängen som dominerar det mellansvenska skogslandskapet. Dominerande bergstoppar i området är Lilla och Stora Trollmosseberget. Gåsbergets värdetrakt är ett tall- och lövdominerat skogslandskap med skogsbranden som allra viktigaste historia. Senast brann stora delar av värdetrakten det stora brandåret 1888 vilket har präglat skogarna kraftigt. Vissa delområden har utvecklats som lövbrännor och en magnifik lövbränna utgör idag Gåsbergets naturreservat. Tallskogarna i värdetrakten är liksom starkt brandpräglade och har många stamtäta bestånd, så kallade stavatallsskogar. Denna typ av tallnaturskog har troligen varit en vanlig naturtyp i det förindustriella skogslandskapet i Sverige.

Markslag

Gåsbergets värdetrakt utgörs till över 80% av skogsmarksareal. Här finns även en ansenlig mängd myrmark och vatten (15%), vattnen i form av sjöarna Storejen, Lillejen, Storgåsen och Lillgåsen samt ett antal mindre tjärnar.

Myrmark och sumpskogar

Myrarna inom Gåsbergets värdetrakt är ofta fattigmyrar. Det finns inga riktiga rikkärrsinslag i myrarna i området. Vissa källpåverkade våtmarker och sumpskogar kan få en lite rikare flora av mossor och kärllväxter men endast i små områden. Speciellt för värdetrakten är de klubbalkärr som dyker upp lite här och var som en följd av områdets östliga belägenhet i länet. Klubbalkärr kan ibland hittas växandes på socklar i dessa sumpskogar.

Vattendrag och sjöar

Värdetraktens norra delar avrinner till Voxnan, de östra delarna via Dalforsån till Amungen och de västra delarna via Oreälven till Oresjön. Vissa delar präglas av dödistopografi med otaliga småvatten. Inom värdetrakten finns inga vattendrag eller sjöar som är bedömda som särskilt viktiga ur naturvårdssynpunkt eller fiskesynpunkt.

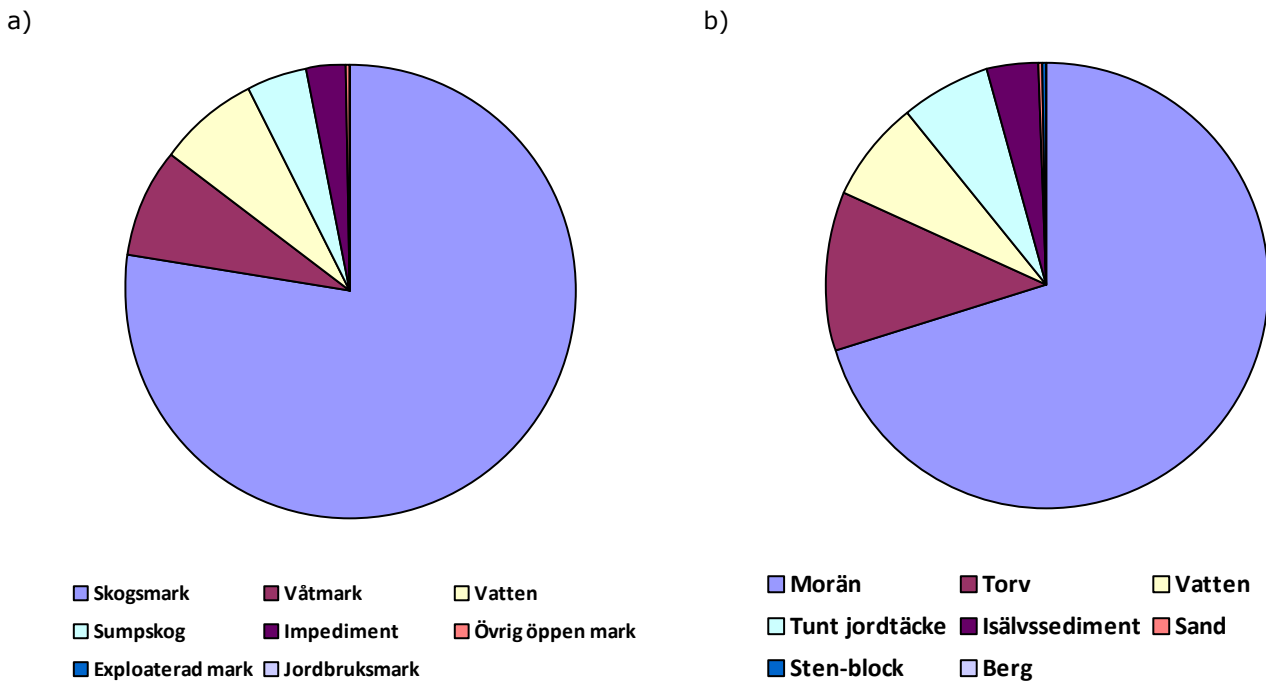
Bergart

Värdetraktens berggrund utgörs i stort sett endast av granit (migmatit) vilket gör området naturligt fattigt på kalkgynnade arter knutna till basiska bergarter.

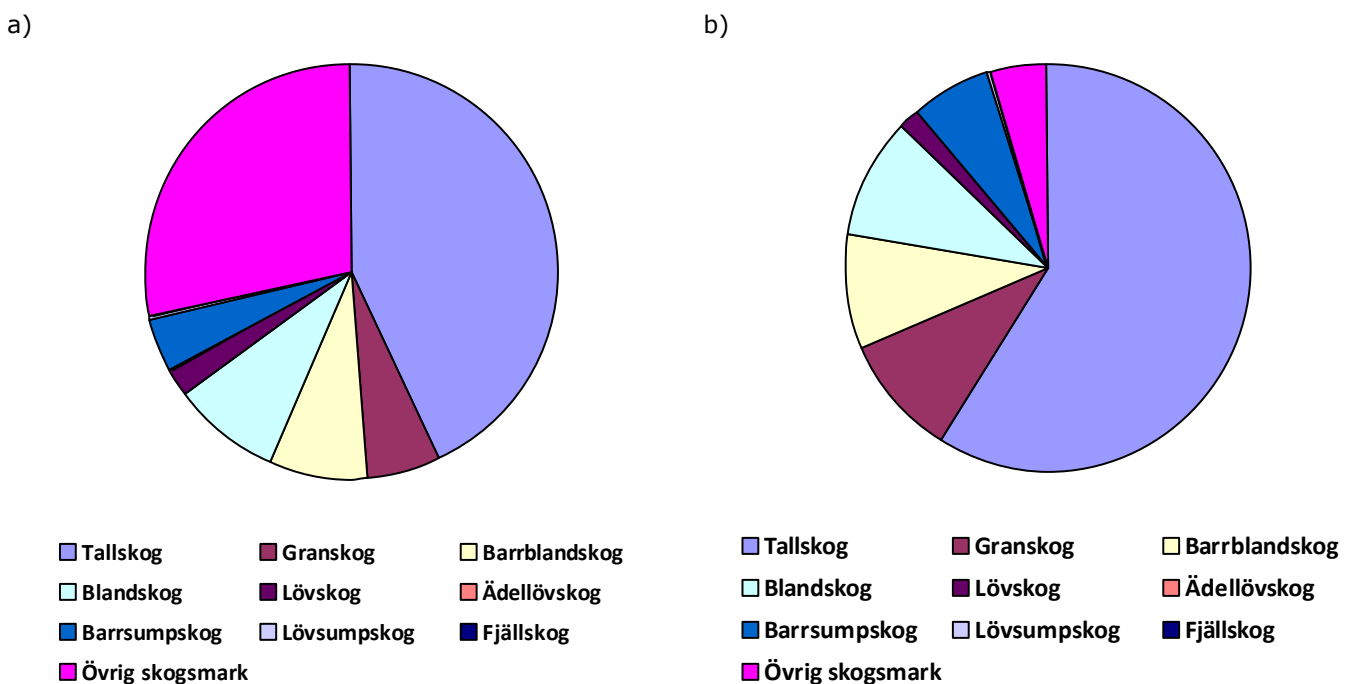
Jordart

Morän är den dominerande jordarten i värdetrakten. Ställvis är det mycket storblockigt och svårframkomligt. Områden som skiljer sig från moränmarkerna är till exempel Ejhedens by med

ängar och hagmarker på glacialfluvialt sandunderlag. Längs Oreälven finns vidsträckta sandavlagringar. Myrar inom värdeetrakten har tjocka torvjordar.

Figur 1. Diagram över a) markslag och b) jordarter i värdeetrakten Gåsberget. Markslag är hämtat från Metrias arbetsmaterial för Kontinuerlig naturtypskartering av skyddade områden (KNAS). Jordartsdata är hämtade från jordartskarta producerad av Sveriges geologiska undersökningar (SGU) i skalorna 1:50 000 och 1:100 000.

Figur 2. Diagram över fördelningen av skogstyper a) för all skog och b) för potentiella kontinuitetsskogar i värdeetrakten Gåsberget. Övrig skogsmark står för skogliga impediment, ungskog och hyggen. Data över skogstyper är hämtade från Metrias arbetsmaterial för Kontinuerlig naturtypskartering av skyddade områden (KNAS).

Värdekärnor

Värdekärnornas karaktär

Värdekärnorna inom Gåsbergets värdeetrakt är i stor utsträckning präglade av dels de magra markförhållandena och dels de forna omfattande skogsbränderna. Detta avspeglar sig i värdekärnorna som ofta utgörs av talldominerade, självgallrande bestånd med talrika brandspår. Skogen är ofta klenvuxen och vid en första anblick föga lik traditionell naturskog, men innehåller, förutsatta att påverkansgraden är ringa, ett flertal rödlistade arter typiska för skogstypen, se vidare nedan.

Ofta finns en kvardröjande lövrikedom i varierande omfattning, som i några områden utgör rena lövbrännor av högsta naturvårdsvärde.

Prioriterat för ytterligare skyddsinsatser bör således ha en inriktning på äldre, föga påverkade tallskogsbestånd och särskilt sådana med stor lövandel. Intressanta är givetvis även de klibbalkärr som förekommer i värdeetrakten. Dessa bör dock rimligtvis i huvudsak vara avsatta inom frivilliga hänsynsåtaganden.

Stor vikt vid urval för skydd bör riktas mot bestånd med höga värden vad gäller mark- och vedsvampförekomster liksom till sådan med höga värden för tallsinsekter.

Formellt skydd

Gåsbergets värdeetrakt innehåller nio naturreservat, varav två stora som kärnområden i värdeetrakten. Dessa är Gåsbergets naturreservat som är 494 hektar stort och Trollmosseskogens naturreservat med sina 586 hektar. Båda dessa är också Natura 2000-områden. I och med att bolagsägd skog dominerar starkt finns få eller inga skydd som biotopskydd eller naturvårdsavtal. Reservaten omfattar totalt 1547 ha vilket motsvarar 4,7% av skogsarealen.

Frivilliga avsättningar

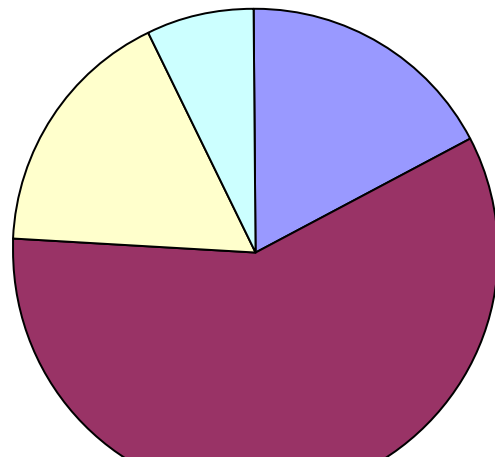
Bergvik skog AB och Sveaskog AB är värdeetraktens två stora markägare. Dessa båda skogsägare har inom sina respektive markinnehav gjort avsättningar på frivillig basis. Till exempel har Bergvik skog AB en stor avsättning som gränsar till Gåsbergets naturreservat i väster där tallnaturskog med inslag av lövbrännor finns i en mosaik som förstärker värdet av Gåsbergets naturreservat avsevärt. Bergvik skog har avsatt X ha (X %) av sin produktiva skog (X ha) i värdeetrakten.

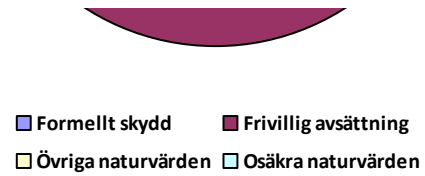
Sveaskog AB satsar särskilt inom ekopark Ejheden när det kommer till frivilliga avsättningar. Inom ekoparken har bolaget avsatt en stor skogsareal och man återinför skogsbranden i landskapet med landets största naturvårdsbränning som ska omfatta ca 300 hektar skogsmark. Inom värdeetrakten har Sveaskog X ha produktiv skog varav de avsatt X ha (X %) för naturvårdsändamål. Utöver detta lämnar bolagen hänsyn vid hyggen samt skogliga impediment.

Till dessa större sammanhängande frivilliga avsättningar tillkommer en hel del mindre områden som nyckelbiotoper och avsättningar som görs av naturvårdsskäl.

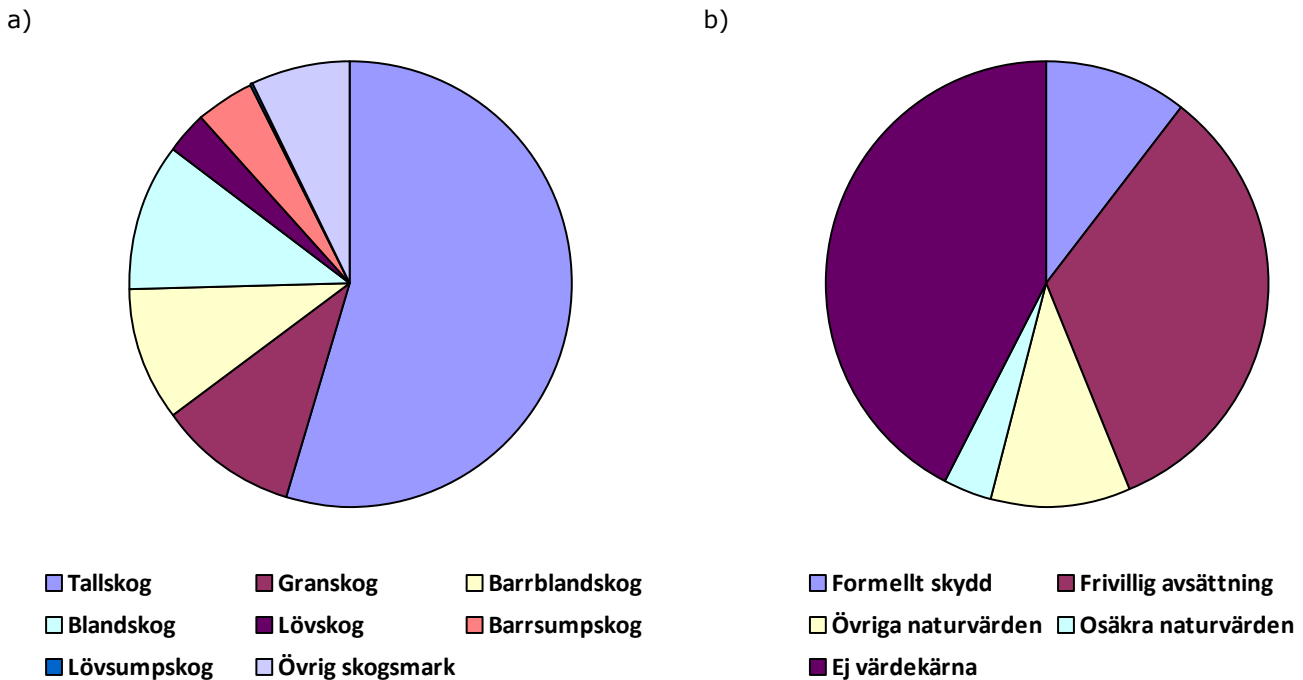
Tabell 1. Arealen värdekärna uppdelat på kategori i värdeetrakten Gåsberget. Andelen syftar på hur stor del av skogsmarken inom värdeetrakten som är värdekärna för respektive kategori.

Kategori	Areal (ha)	andel av skog
Formellt skydd	1 547	4,7%
Frivillig avsättning	5 177	15,8%
Övriga naturvärden	1 509	4,6%
Osäkra naturvärden	650	2,0%
Totalareal	8 882	27,1%

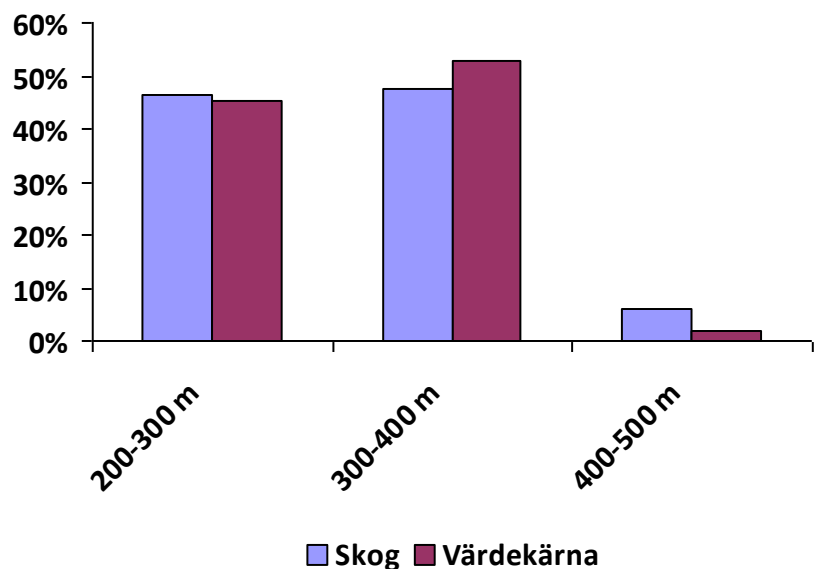

Figur 3. Fördelningen av värdekärnorna uppdelat på kategori i värdetrakten Gåsberget.

Figur 4. Diagram som visar a) fördelningen av värdekärnorna över skogstyp, samt b) fördelningen av potentiella kontinuitetsskogar över kategorier av värdekärnor i värdetrakten Gåsberget.

Figur 5. Fördelningen av skog och värdekärnor över höjd över havet i värdetrakten Gåsberget. Om staplarna i varje höjdklass är lika så är värdekärnorna representativt fördelade med avseende på höjdläge.

Rödlistade arter

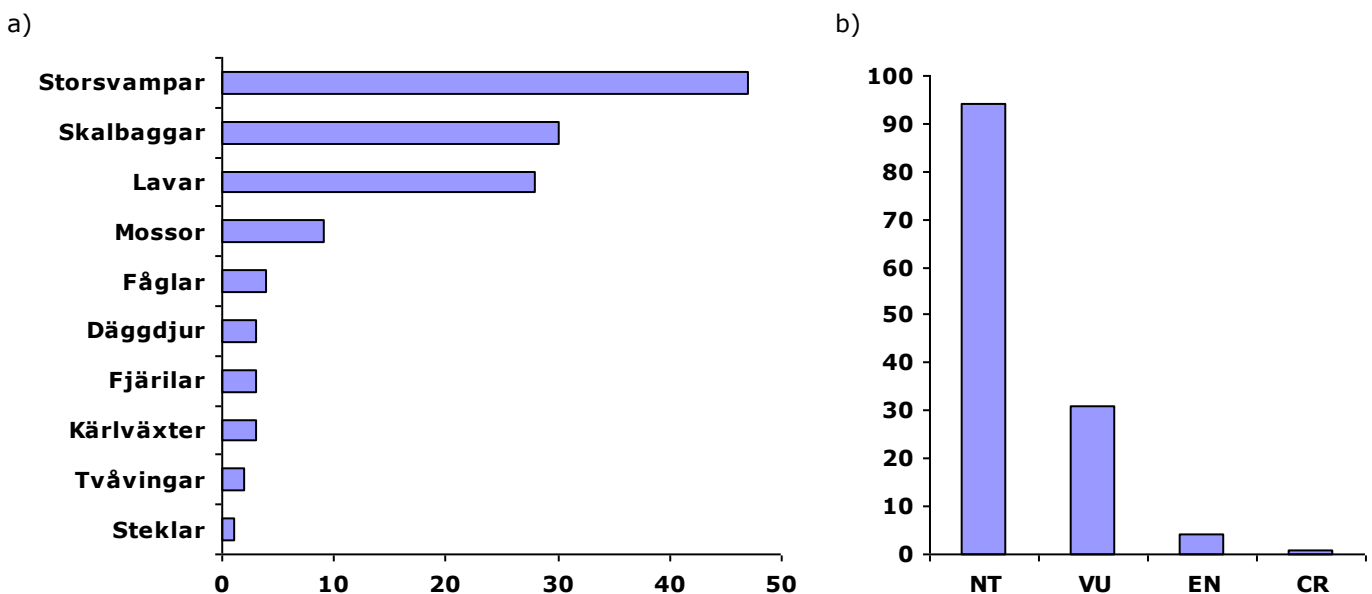
Värdetrakten Gåsberget är en oas för en artmångfald knuten till tallskog och lövskog av lövbrännekaraktär, vilket återspeglas i det stora antalet rödlistade skalbaggar, lavar och storsvampar som observerats där (Figur 12). Till exempel är området utpekat som särskilt intressant för skalbaggar som lever i tallskogens ekosystem. Länsstyrelsens inventeringar av hotade insekter på

tallved inom åtgärdsprogrammen för hotade skalbaggar på äldre död tallved (bl.a. raggbock; Wikars 2014) och hotade skalbaggar på nyligen död tall (Pettersson 2013) visar att Gåsbergets värdeetrakt är en av de allra mest intressanta i länet, kanske till och med ur ett nationellt perspektiv (Wikars 2006 & 2013, Hedgren 2012). Arter som raggbock (VU), linjerad plattstumpbagge (NT), tallbarksvartbagge (VU) och skarptandad barkborre (NT) hittas inom värdeetrakten.

Tallskogens ekosystem är inte bara insekternas eldorado utan det finns en hel del lavar och vedsvampar som är helt knutna till tallen som vedsubstrat. Framför allt gäller det död gammal tallved som har så kallad törved. Törved bildas av tallar som lever länge och utsätts för brand eller annan störning under sitt långa liv. Brand har en gång i tiden danat detta skogslandskap och rester av dessa skogsbränder finns i stora mängder; brandstubbar, kolade lågor och brandljud i levande tallar hör värdeetrakten till. Arter som kolflarnlav (Figur 13), dvärgbägarlav, vedskivlav och blågrå svartspik hör hemma på de stående torrfurorna, brandstubbarna och dimensionsavverkningsstubbarna. Vedsvampar som gränsticka, fläckporing och gräddporing hör hemma på de mossiga gamla tallågorna.

I och med lövrikedomen i området finns fina förutsättningar för lavar och svampar som hör hemma på lövträden att leva. I Gåsbergets naturreservat finns ett av de få fynd i länet av doftticka som växer på en gammal säl. Här finns också fina lavsamhällen med lunglav och skrovellav (Figur 14) och följararterna stuplav, bårdlav, luddlav samt korallblylav. Dessa växer även de på säl eller asp men också på rönn.

Den magra marken gör att kärlväxtfloran inte omfattar några särskilt värdefulla artfyndigheter. Dock måste nämnas den mycket rika lokalen för skogsfru i Gåsbergets naturreservat. Ett flertal rödlistade arter av taggsvampar har hittats, exempelvis smalfootad taggsvamp och taigataggsvamp.

Figur 6. Antalet rödlistade arter i värdeetrakten Gåsberget uppdelat på organismgrupp (a) och hotkategori (b).

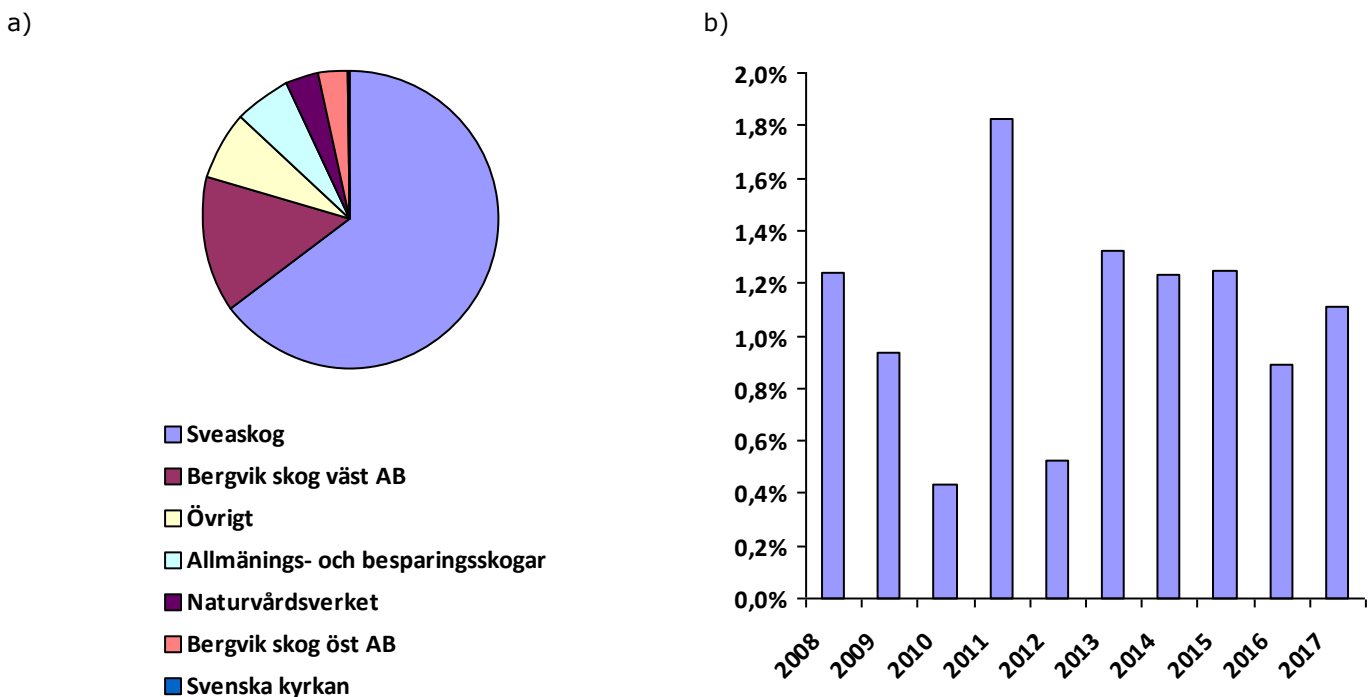
Skogsbruk

Sveaskog är en mycket dominerande markägare i värdeetrakten med ett innehav som omfattar 65% av arealen. Därutöver äger Bergvik 18% medan övriga aktörer har små innehav. Avverkningstakten har varierat avsevärt under tioårsperioden 2008. 2017, men legat i snitt på 1,1% av skogsarealen.

Avverkningar av tallskogar har inneburit att lämpliga habitat för tallskogslevande arter har minskat kraftigt i delar av värdeetrakten (enligt habitatmodellering). I vissa delar har minskningen inneburit att stora områden idag saknar förutsättningar för krävande tallskogsarter att förekomma, vilket i sin

tur innebär att en omfattande fragmentering har inträtt där sambanden mellan funktionella landskapsavsnitt är brutna.

Lokaliseringen av Sveaskogs ekopark Ejheden till den norra delen av värdetrakten innebär förstås att stora frivilliga avsättningar finns i denna del. Kombinerat med de stora reservaten i söder samt Bergviks stora avsättningar i anslutning till dessa, uppkommer ett stråk i värdetraktens östra del med mycket stor andel skyddad skog. Väster om detta stråk finns ett större område som är mycket intensivt brukat med få frivilliga avsättningar och endast fragment av kontinuitetsskog. Ytterligare en sträcka västerut, på ömse sidor om Oreälven, finns återigen ansamlingar av skyddade områden och frivilliga avsättningar i ett landskap där kontinuitetsskogar ännu finns i lite större omfattning.

Figur 7. Diagram över a) fördelningen av skogsmarken på markägarkategorier, samt b) andelen av skogsmarken som averkas årligen i värdetrakten Gåsberget.

Övriga värden

Naturvärden kända av Länsstyrelsen

Inom värdetrakten finns ett antal områden som pekats ut som naturvårdsintressanta av Länsstyrelsen. Dessa områden upptäcktes i samband med de inventeringar som utfördes på statlig mark år 2003. Naturskyddsföreningen har gjort en sammanställning över skyddsvärda områden både inom och utanför värdetrakten (Kirppu & Oldhammer 2013, Oldhammer & Kirppu 2013).

Moränbacklandskap med mycket stor rikedom av sjöar, tjärnar och småmyrar omväxlande med skarp tallskog uppträder inom vissa delområden. Naturtypen är av stort värde eftersom artmångfalden gynnas av biotopdiversiteten.

Ore älv är ett populärt kanotvatten.

Kulturmiljöer

Den mest intressanta kulturmiljön inom värdetrakten är Ejhedens by som ligger mellan Stor-Ejen och Lill-Ejen. Här finns några enstaka hus som en gång i tiden bebotts av nybyggare. De gamla ängarna och betesmarkerna hålls fortfarande öppna med hjälp av bete av främst av nötkreatur av Highland-rasen. I den lilla byn finns fortfarande en begravningsplats med gravar där dåtidens nybyggare påminner oss moderna tidens besökare hur det hårda livet i ödemarken tedde sig en gång i tiden.

Kring sjön Stor-Ejen finns även forntida boplatslämningar.

Behov av skötsel och restaurering

Länsstyrelsen har återinfört elden som en landskapsdanande kraft i delar av de formellt skyddade arealerna. Både Trollmosseskogens NR och Gåsbergets NR har fått delar naturvårdsbrända. Stängsling är ett viktigt komplement till branden för att kunna gynna lövuppslag efter skogsbrand, vilket kan studeras inom det stängslade området i Gåsbergets östra, brända del. Älgbetet är ett stort hot mot just föryngringen av asp, sälg och rönn.

Sveaskogs har omfattande brandprojekt inom Ejhedens ekopark där 300 hektar ska brännas. Elden är en viktig faktor i naturvårdsarbetet.

Naturskyddsföreningen i Dalarna har pekat ut flera områden med höga biologiska värden inom och i anslutning till värdetrakten i rapporten Ore skogsrike (Kirppu & Oldhammer 2013). Inventeringar i Länsstyrelsens regi samt av markägarna har kompletterat och befast bilden av ett mycket värdefullt skogslandskap.

Vid skogsbruksåtgärder i de produktionsskogar som finns är det lämpligt att den hänsyn som lämnas är relaterad till de naturvärden som finns i värdetrakten. Till exempel lämna solexponerade tallågor för raggbock och lövträd av asp, sälg och rönn för lövträdens artmångfald. Katning, det vill säga skada levande tallar för att skapa kådflöden för framtida törved är också en intressant naturvårdsåtgärd vid skogsbruk.

Brist och funktionalitetsanalys

Målbilder

Referenser

- Angelstam, P. & Andersson, K. 2013. Grön infrastruktur för biologisk mångfald i Dalaskogarna – har habitatnätverk för barrskogsarter förändrats 2002–2012? Naturvårdsenheten, Länsstyrelsen Dalarnas län. [Rapport 2013:24](#).
- Angelstam, P., Mikusinski, G., Eriksson, J. A., Jaxgård, P., Kellner, O., Koffman, A., Ranneby, B., Roberge, J.-M., Rosengren, M., Rystedt, S., Rönnbäck, B.-I. & Seibert, J. 2003. Analys av skogarna i Dalarnas och Gävleborgs län – prioriteringsstöd inför områdesskydd. Miljövårdsenheten, Länsstyrelsen Dalarnas län. [Rapport 2003:26](#).
- Hedgren, O. 2012. Hotade insekter på tallved i Dalarna. Naturvårdsenheten, Länsstyrelsen Dalarnas län. [Rapport 2012:16](#).
- Kirppu, S. & Oldhammer, B. 2013. Ore skogsrike. Naturskyddsföreningen och Rättviks kommun. [Rapport](#).
- Länsstyrelsen Dalarnas län 2004. Beslut – Naturreservat Trollmosseskogen. Miljövårdsenheten, Länsstyrelsen Dalarnas län. [Diariennr. 511-8473-03](#).
- Länsstyrelsen Dalarnas län 2007a. Bevarandeplan Natura 2000 – SE0620053 Gåsberget. Miljövårdsenheten, Länsstyrelsen Dalarnas län. [Diariennr. 511-8002-05](#).
- Länsstyrelsen Dalarnas län 2007b. Bevarandeplan Natura 2000 – SE0620275 Trollmosseskogen. Miljövårdsenheten, Länsstyrelsen Dalarnas län. [Diariennr. 511-8196-05](#).
- Länsstyrelsen Kopparbergs län 1990. Beslut – Naturreservat Gåsberget. Miljövårdsenheten, Länsstyrelsen Dalarnas län. [Diariennr. 2311-6191-89](#).

Naturvårdsverket 2003. <http://www.naturvardsverket.se/Nerladdningssida/?fileType=pdf&downloadUrl=/upload/miljoarbete-i-samhället/miljoarbete-i-sverige/naturvard/skydd-av-natur/skog/region3/statlig-skog-skyddsvarda-dalarna-objekt-sodra.pdf>

Oldhammer, B. & Kirppu, S. 2013. Tallnatureskogen i nytt ljus. Svensk botanisk tidskrift 107:308–321.

Pettersson, R.B. 2013. Åtgärdsprogram för skalbaggar på nyligen död tall, 2014–2018.

Naturvårdsverket. [Rapport 6599](#).

Sivertsson, I. 2007. Ekoparksplan Ejheden. [Sveaskog](#).

Udd, D. 2013. Utvärdering av strategi för formellt skydd av skog i Dalarnas län. Naturvårdsenheten, Länsstyrelsen Dalarnas län. [Rapport 2013:22](#).

Wikars, L.-O. 2006. Vedskalbaggar i Gåsbergets och Trollmosseskogens naturreservat. Naturvårdsenheten, Länsstyrelsen Dalarnas län. [Rapport 2006:35](#).

Wikars, L.-O. 2013. Raggbock, hotad skalbagge i Dalarna-Åtgärdsförslag i fyra skogslandskap. Naturvårdsenheten, Länsstyrelsen Dalarnas län. [Rapport 2013:01](#).

Wikars, L.-O. 2014. Åtgärdsprogram för skalbaggar på äldre död tallved, 2014–2018.

Naturvårdsverket. [Rapport 6629](#).

Bilaga: Observerade rödlistade arter

Tabell X. Lista över rödlistade arter observerade i värdetrakten Gåsberget uppdelat på organismgrupper.

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hotkategori
Däggdjur		
<i>Lynx lynx</i>	lo	VU
<i>Gulo gulo</i>	järv	VU
<i>Ursus arctos</i>	brunbjörn	NT
Fåglar		
<i>Saxicola rubetra</i>	buskskvätta	NT
<i>Dryocopus martius</i>	spillkråka	NT
<i>Picoides tridactylus</i>	tretåig hackspett	NT
<i>Dendrocopos minor</i>	mindre hackspett	NT
Fjärilar		
<i>Acosus terebra</i>	mindre träfjäril	NT
<i>Apomyelois bistriatella</i>	skiktdynemott	NT
<i>Scardia boletella</i>	jättesvampmal	NT
Kärlväxter		
<i>Pulsatilla vernalis</i>	mosippa	EN
<i>Goodyera repens</i>	knärot	NT
<i>Epipogium aphyllum</i>	skogsfru	NT
Lavar		
<i>Plectocarpon lichenum</i>	lunglavsknapp	VU
<i>Lecanora impudens</i>	allékantlav	VU
<i>Usnea longissima</i>	långskägg	VU
<i>Evernia divaricata</i>	ringlav	VU
<i>Microcalicium ahlneri</i>	kortskaftad ärgspik	NT
<i>Hypogymnia bitteri</i>	knotttrig blåslav	NT
<i>Chaenotheca subroscida</i>	vitgrynig nållav	NT
<i>Collema subnigrescens</i>	aspgelélav	NT
<i>Letharia vulpina</i>	varglav	NT
<i>Chaenothecopsis fennica</i>	blågrå svartspik	NT
<i>Lobaria pulmonaria</i>	lunglav	NT
<i>Carbonicola anthracophila</i>	kolfarnlav	NT

<i>Cheiromycina flabelliformis</i>	sol fjäderlav	NT
<i>Cladonia parasitica</i>	dvärgbägarlav	NT
<i>Ramboldia elabens</i>	vedflamlav	NT
<i>Carbonicola myrmecina</i>	mörk kolflarnlav	NT
<i>Calicium denigratum</i>	blanksvart spiklav	NT
<i>Hertelidea botryosa</i>	vedskivlav	NT
<i>Lobaria scrobiculata</i>	skrovellav	NT
<i>Chaenothecopsis viridialba</i>	vitskaftad svartspik	NT
<i>Chaenotheca laevigata</i>	nordlig nållav	NT
<i>Cliostomum leprosum</i>	mjölig dropplav	NT
<i>Rostania occultata</i>	skorpgelélav	NT
<i>Chaenotheca gracillima</i>	brunpudrad nållav	NT
<i>Collema nigrescens</i>	läderlappslav	NT
<i>Bryoria nadvornikiana</i>	violettgrå tagellav	NT
<i>Alectoria sarmentosa</i>	garnlav	NT
<i>Collema furfuraceum</i>	stiftgelélav	NT

Mossor

<i>Scapania apiculata</i>	timmerskapania	EN
<i>Lophozia ascendens</i>	liten hornflikmossa	VU
<i>Neckera pennata</i>	aspfjädermossa	VU
<i>Calypogeia suecica</i>	vedsäckmossa	VU
<i>Anastrophyllum hellerianum</i>	vedtrappmossa	NT
<i>Anastrophyllum michauxii</i>	skogstrappmossa	NT
<i>Cephalozia catenulata</i>	stubbtrådmossa	NT
<i>Cephalozia affinis</i>	skogstrådmossa	NT
<i>Lophozia longiflora</i>	vedflikmossa	NT

Skalbaggar

<i>Dicerca furcata</i>	björkpraktbagge	VU
<i>Dermestes palmi</i>	urskogsängar	VU
<i>Corticeus fraxini</i>	tallbarksvartbagge	VU
<i>Corticeus longulus</i>		VU
<i>Laemophloeus muticus</i>	svart plattbagge	VU
<i>Orchesia fasciata</i>	gulbandad brunbagge	NT
<i>Peltis grossa</i>	större flatbagge	NT
<i>Dropephylla clavigera</i>		NT
<i>Platyrhinus resinosus</i>	stor plattnosbagge	NT
<i>Eblisia minor</i>	sexstrimmig plattstumpbagge	NT
<i>Saperda perforata</i>	grön aspvadbock	NT
<i>Olisthaerus substriatus</i>		NT
<i>Ips acuminatus</i>	skarptandad barkborre	NT
<i>Danosoma conspersum</i>	tallfjällknäppare	NT
<i>Corticeus suturalis</i>	mörksömmad barksvartbagge	NT
<i>Enicmus apicalis</i>	slamsvampmögelbagge	NT
<i>Cis rugulosus</i>		NT
<i>Calitys scabra</i>	skrovlig flatbagge	NT
<i>Tragosoma depsarium</i>	raggbock	NT
<i>Stagetus borealis</i>	timmertickgnagare	NT
<i>Denticollis borealis</i>	svart ögonknäppare	NT
<i>Plegaderus saucius</i>		NT
<i>Dolichocis laricinus</i>		NT
<i>Corticaria polypori</i>		NT

<i>Corticaria interstitialis</i>		NT
<i>Scaphisoma subalpinum</i>		NT
<i>Platysoma lineare</i>		NT
<i>Orchesia minor</i>	liten brunbagge	NT
<i>Zilora ferruginea</i>	gropig brunbagge	NT
<i>Nothorhina muricata</i>	reliktbock	NT
Steklar		
<i>Chrysis brevitarsis</i>	kortfotad guldstekel	NT
Storsvampar		
<i>Antrodia crassa/creatcea</i>	kritporing	CR
<i>Antrodia infirma</i>	urskogsporing	EN
<i>Gloeophyllum carbonarium</i>	kolticka	EN
<i>Diplomitoporus flavescens</i>	gulporig ticka	VU
<i>Stereopsis vitellina</i>	spadskinn	VU
<i>Antrodia albobrunnea</i>	fläckporing	VU
<i>Cinereomyces lenis</i>	gräddporing	VU
<i>Skeletocutis brevispora</i>	ulltickeporing	VU
<i>Haploporus odorus</i>	dofticka	VU
<i>Osmoporus protractus</i>	tallstocksticka	VU
<i>Hydnellum gracilipes</i>	smalfotad taggsvamp	VU
<i>Cortinarius cupreorufus</i>	kopparspindling	VU
<i>Perenniporia subacida</i>	gräddticka	VU
<i>Amylocystis lapponica</i>	lappticka	VU
<i>Phlebia centrifuga</i>	rynkskinn	VU
<i>Phlebia subulata</i>	vitt vaxskinn	VU
<i>Ramaria boreimaxima</i>	rotfingersvamp	VU
<i>Phellodon secretus</i>	tajgataggsvamp	VU
<i>Postia lateritia</i>	lateritticka	VU
<i>Byssomerulius albostramineus</i>	laxgröppa	VU
<i>Phellinus ferrugineofuscus</i>	ullticka	NT
<i>Pseudographis pinicola</i>	gammelgransskål	NT
<i>Kavinia alboviridis</i>	gröntagging	NT
<i>Odonticium romellii</i>	nordtagging	NT
<i>Sarcodon scabrosus</i>	skrovlig taggsvamp	NT
<i>Hericium coralloides</i>	koralltaggsvamp	NT
<i>Hydnellum caeruleum</i>	blå taggsvamp	NT
<i>Chaetodermella luna</i>	vitplätt	NT
<i>Trichaptum laricinum</i>	violmussling	NT
<i>Bankera fuligineoalba</i>	talltaggsvamp	NT
<i>Clavariadelphus truncatus</i>	flattoppad klubbsvamp	NT
<i>Anomoporia kamtschatica</i>	vaddporing	NT
<i>Phlebia serialis</i>	kådvaxskinn	NT
<i>Asterodon ferruginosus</i>	stjärntagging	NT
<i>Antrodia pulvinascens</i>	veckticka	NT
<i>Phellinus nigrolimitatus</i>	gränsticka	NT
<i>Artomyces pyxidatus</i>	kandelabersvamp	NT
<i>Fomitopsis rosea</i>	rosenticka	NT
<i>Sarcodon squamosus</i>	motaggsvamp	NT
<i>Postia guttulata</i>	gropticka	NT
<i>Phellodon niger</i>	svart taggsvamp	NT
<i>Phellinus pini</i>	tallticka	NT

<i>Phellinus chrysoloma</i>	granticka	NT
<i>Leptoporus mollis</i>	kötticka	NT
<i>Hydnellum aurantiacum</i>	orange taggsvamp	NT
<i>Alloclavaria purpurea</i>	luddfingersvamp	NT
<i>Cystostereum murrayi</i>	doftskinn	NT
Tvåvingar		
<i>Xylophagus kowarzi</i>	urskogsvedfluga	NT
<i>Hormopeza obliterated</i>	rökdansfluga	NT

Gyllbergen

ID:	WG0007		
Totalareal:	11675 ha		
Skogsmark:	10270 ha	Andel skog:	88,0%
Pot. k-skog:	3995 ha	Andel K-skog av skogsmark:	38,9%
Värdekärna:	3089 ha	Andel värdekärna av skogsmark:	30,1%
Nordkoordinat	6693988	Ostkoordinat:	506071
		Höjdintervall:	211–499 m
Naturgeografisk(a) region(er)	Kuperad sydlig boreal (28b) och Vågig bergkullterräng (30a)		
Kommun(er):	Borlänge, Gagnef och Ludvika		
Län:	Dalarnas län		

Landskapets karaktär

Gyllbergens värdetrakt ligger gränsöverkridande i skärningen mellan Borlänge, Ludvika och Gagnefs kommuner och täcker en yta på ca 11 700 ha. Värdetrakten innehåller höga naturvärden kopplade till såväl tallskogar som granskogar samt även en del lövrika områden.

Skogstyper

Skogen i Gyllbergens värdetrakt är av skiftande karaktär. Norra delen av värdetrakten utgörs till stor del av höjdplatåer med lågvuxen och gles skog på mager mark med ett fältskikt dominerat av ljung, medan sluttningarna håller en mer högvuxen skog dominerad av gran. Inslag av löv, asp, sälg, björk och al finns framför allt i sluttningarna, i vissa fall av med en karaktär av väl utvecklade lövbrännor. Där berget går i dagen samt i branterna dominerar tallen, vilket också är det trädslag som dominerar de äldre bestånden inom värdetrakten i stort. I de östliga delarna där basisk vulkanit ingår i berggrunden återfinns arter som är knutna till skogar av kalkbarrstyp, som till exempel i Smörtjärnarnas naturreservat.

Vattendrag och sjöar

Mindre och större sjöar finns utspridda över värdetrakten och vatten utgör knappt 4% av denna. Se nedan för naturvärden knutna till vattnen.

Berg- och jordarter

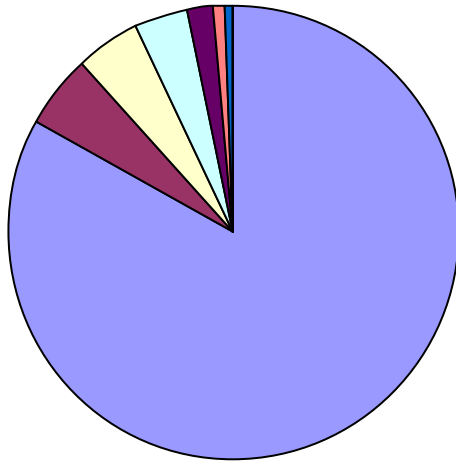
Olika former av granit dominerar berggrunden inom Gyllbergens värdetrakt med vissa inslag av basiska bergarter främst i de östra delarna.

Jordtäcket är tunt i stora delar av värdetrakten med en del berg i dagen på högplatån och består i övrigt till största delen av morän förutom den i våtmarkerna utbildade torven och små mängder isälvssediment.

Höjdläge och geologiska formationer

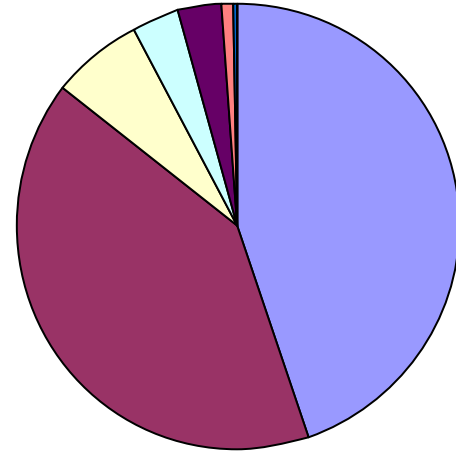
Gyllbergens värdetrakt domineras i norr av en högplatå med en högsta höjd närmare 500 meter över havet, vilket är ovanligt i denna del av länet. Sprickbildningar genomkorsar höjderna, med Dragbergsgatan som ett känt utflyktsmål.

a)

Skogsmark	Våtmark	Sumpskog
Vatten	Impediment	Övrig öppen mark
Exploaterad mark	Jordbruksmark	Friluftsanläggningar

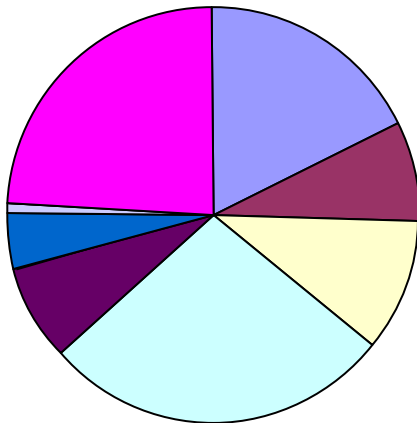
b)

Tunt jordtäckte	Morän	Torv
Vatten	Berg	Isälvs sediment
Fyllning	Sten-block	Sand

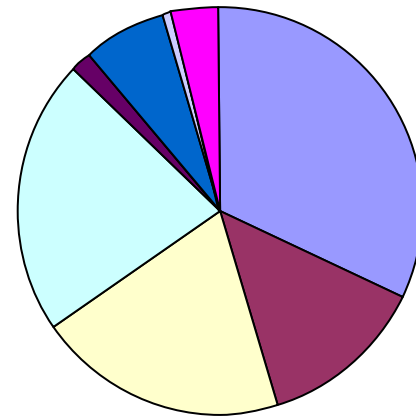
Figur 1. Diagram över a) markslag och b) jordarter i värdeetrakten Gyllbergen. Markslag är hämtat från Metrias arbetsmaterial för Kontinuerlig naturtypskartering av skyddade områden (KNAS). Jordartsdata är hämtade från jordartskarta producerad av Sveriges geologiska undersökningar (SGU) i skalorna 1:50 000 och 1:100 000.

a)

Tallskog	Granskog	Barrblandskog
Blandskog	Lövskog	Ädellövskog
Barrsumpskog	Lövsumpskog	Fjällskog
Övrig skogsmark		

b)

Tallskog	Granskog	Barrblandskog
Blandskog	Lövskog	Ädellövskog
Barrsumpskog	Lövsumpskog	Fjällskog
Övrig skogsmark		

Figur 2. Diagram över fördelningen av skogstyper a) för all skog och b) för potentiella kontinuitetsskogar i värdeetrakten Gyllbergen. Övrig skogsmark står för skogliga impediment, ungskog och hyggen. Data över skogstyper är hämtade från Metrias arbetsmaterial för Kontinuerlig naturtypskartering av skyddade områden (KNAS).

Värdekärnor

Den största delen av värdekärnorna utgörs av talldominerad äldre skog. Andelen kända värdekärnor i värdeetrakten utgör tillsammans ca 30% av den totala skogsarealen. Det finns en förskjutning av andelen värdekärnor i förhållande till höjdläget i värdeetrakten, på så sätt att en betydligt större andel av skogen består av värdekärnor i höjdlägena över 400 m.ö.h. jämfört med i de lägre liggande

områdena.

Merparten av arealen kända skogliga värdekärnor ligger inom Gyllbergens naturreservat, ett område större urskogsartad skog i boreal region, vilket utgör en prioriterad skogstyp enligt rådande strategi för formellt skydd av skog. Förutom denna koncentrerade ansamling återfinns relativt stora kända värdekärnor dels i de övriga bildade och blivande naturreservaten i norra delen av trakten, dels i spridda frivilliga avsättningar i de södra delarna.

Formellt skydd och frivilliga avsättningar

Det formella skyddet utgörs efter det att pågående skyddsprocesser trätt i kraft till 21% av totalarealen skog inom värdetrakten. Utöver det är 6% av skogsarealen frivilligt avsatt.

Naturreservat

Gyllbergens naturreservat och det direkt intilliggande reservatet **Prästbua** dominerar det formella skyddet i värdetrakten. Det utgörs innan den pågående utökningen av 1700 ha skog och myr med speciell karaktär i form av ett stort höglänt och väglöst vildmarksområde med flera toppar över 490 möh. Reservatet utgörs i första hand av en höjtplatå med mager skogsmark blandat med myrmarker och myrgölar. I sluttningen är skogen bördigare och mer grandominerad. Skogen är av äldre typ och det finns inslag av gamla träd av både tall och gran.

Tansvägga och det blivande reservatet **Predikstolen** ligger på berget Tansväggen med dess östra respektive södra sluttningar. Skogen i reservatet består av hållmarkstallskog ovanpå berget och bördig blandskog nedanför branten. På lodväggarna i branten växer ett antal ovanliga skorplavar med mycket långsam tillväxttakt. I skogen nedanför branten är lövinslaget stort, inte minst av asp. Området är besökt av ett flertal hackspettarter, tretåig hackspett häckar troligen i området, talrika spår efter födosök finns, och i branten finns skäl att tro att rovfåglar häckar.

I reservatet **Smörtjärnarna varierar skogens karaktär med** bördig granskog i söder och mer mager tallskog i nordväst. Många små myrar finns insprängda i skogen och bidrar till variation i skogsmiljön. Kalkinslag medför på sina håll en rik markflora och flera sällsynta rikmarkssvampar. Naturskogsprägelns är generellt större i den västra delen.

Långmyran med sitt rikkärr har en rik och värdefull flora med bland annat guckusko.

I **Tryssjöbergets** naturreservat återfinns en naturskogsartad barrskog med rik förekomst av gamla träd. Där finns även kulturspår från fäbodbruk och kolning.

Biotopskydd och naturvårdsavtal

Formellt skyddad skog finns även i form av nio mindre biotopskydd i de södra och östra delarna av värdetrakten. Knappt hälften av dessa utgörs av kalkmarksskogar, vilka ligger vid Hästbergs klack, vid Idkerberget samt vid Stenbäcken norr därom. Även en mindre lövbränna söder om Gyllbergens naturreservat är skyddad på detta sätt. Övriga utgörs av äldre naturskogsartade skogar och skog kring ett mindre vattendrag med ovanliga fynd av skogsfru och blåtryffel i och utanför biotopskyddet.

Naturvårdsavtal finns för sju områden inom värdetrakten, där det största utgörs av kulturpräglad mark i anslutning till Hästbergs klack. Restaureringsåtgärder för att gynna den gamla lövskogen, främst asp, har utförts genom att gran huggits bort och död lövved tillskapats. Dessutom har slätter med lie försiggått årligen på en mindre yta.

Natura 2000

Sex områden är utpekade inom det europeiska nätverket för skyddad natur inom värdetrakten. Gyllbergen, Prästbuan, Tansvägga och Långmyran har reservatsstatus. De övriga två, Predikstolen respektive ängsmarken Turess äng, är under reservatsbildande.

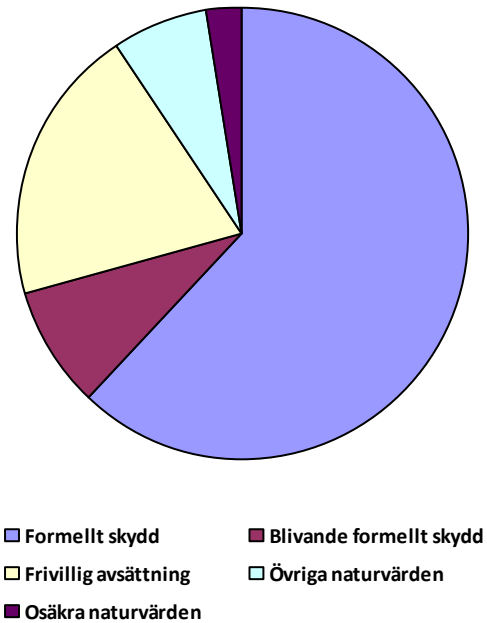
Naturminnesmärkta och andra grova träd

Vid Gyllfäbodarna finns ett antal gamla grova tallar skyddade som naturminnen, liksom söder om Högberget. Det finns även speciella träd som uppmärksammas utan att ha erhållit något formellt skydd som naturminne. Vid den gamla finnbyn Långmyran finns t.ex. en grov tall och några särdeles grova sälgar. Tre grova lönnar står i norra änden av byn Laxsjön och strax söder därom vid den f.d. herrgården har askar med diametrar uppemot 90 cm noterats. Statusen på träden är oklar.

Även kring Stockbergets fäbod finns värdefulla gamla lövträd registrerade inom ramen för projektet ”Biologiskt kulturarv på fäbodar”.

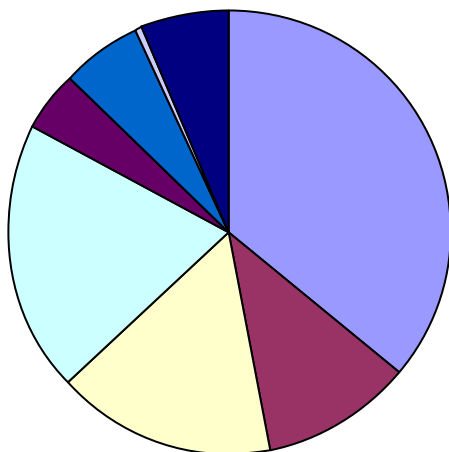
Tabell 1. Arealen värdekärna uppdelat på kategori i värde-trakten Gyllbergen. Andelen syftar på hur stor del av skogsmarken inom värde-trakten som är värdekärna för respektive kategori.

Kategori	Areal (ha)	andel av skog
Formellt skydd	1 910	18,6%
Blivande formellt skydd	273	2,7%
Frivillig avsättning	614	6,0%
Övriga naturvärden	212	2,1%
Osäkra naturvärden	81	0,8%
Totalareal	3 089	30,1%

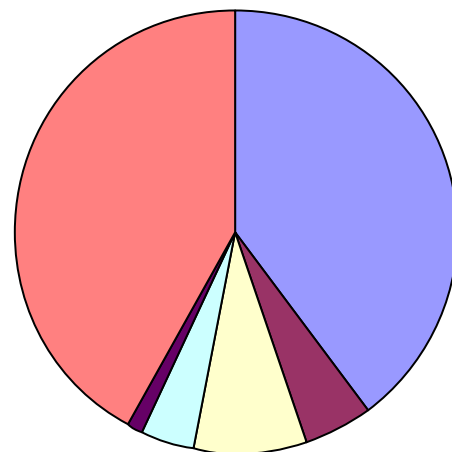
Figur 3. Fördelningen av värdekärnorna uppdelat på kategori i värde-trakten Gyllbergen.

a)

■ Tallskog ■ Granskog ■ Barrblandskog
■ Blandskog ■ Lövskog ■ Ädellövskog
■ Barrsumpskog ■ Lövsumpskog ■ Övrig skogsmark

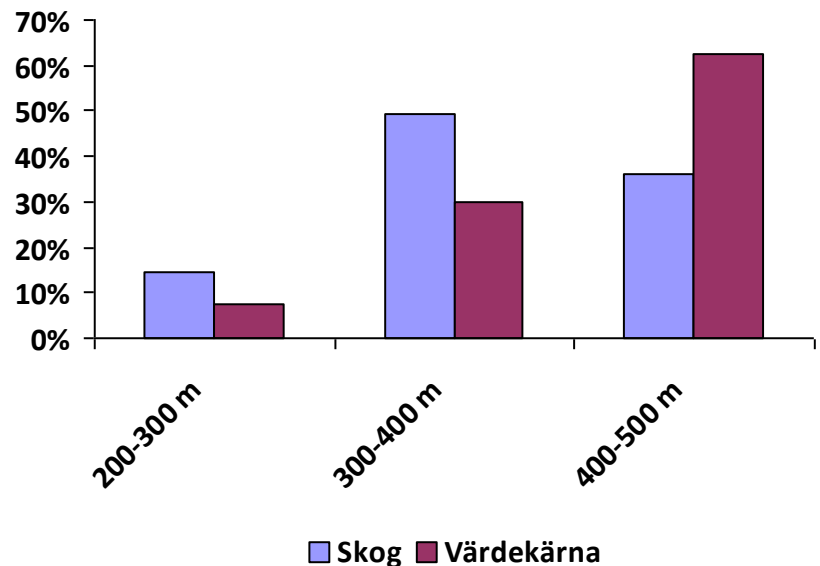
b)

■ Formellt skydd ■ Blivande formellt skydd
■ Frivillig avsättning ■ Övriga naturvärden
■ Osäkra naturvärden ■ Ej värdekärna

Figur 4. Diagram som visar a) fördelningen av värdekärnorna över skogstyp, samt b) fördelningen av potentiella kontinuitetsskogar över kategorier av värdekärnor i värde-trakten Gyllbergen.

Figur 5. Fördelningen av skog och värdekärnor över höjd över havet i värdetrakten Gyllbergen. Om staplarna i varje höjdklass är lika så är värdekärnorna representativt fördelade med avseende på höjdläge.

Rödlistade arter

Den stora variationen inom värdetrakten avseende skogstyper, höjdskillnader och berggrund ger förutsättningar för den stora mångfald av arter som återfinns inom trakten. Värdetrakten får betraktas som relativt välinventerad inom vissa organismgrupper som storsvampar och lavar, med en diger artlista omfattande arter även ur de högre hotkategorierna, medan mossor inte undersökts i samma utsträckning. Mängden död tallved inom värdetrakten är låg vilket avspeglas i få fynd av sällsynta skalbaggar (Hedgren 2012).

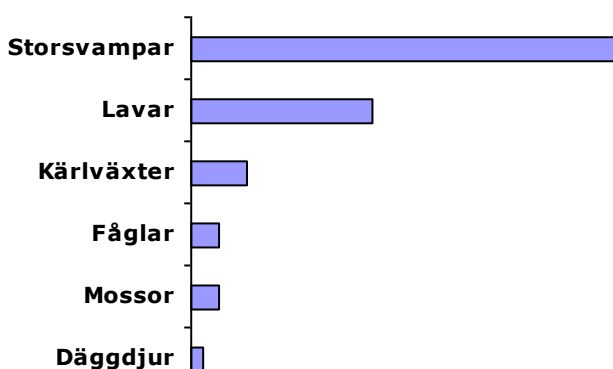
Åtgärdsprogram för hotade arter

I värdetraktens östligaste del återfinns ett par raviner som inventerats med avseende på blåtryffel, och även sötgräs, vilka båda påträffades där. Inga restaureringsåtgärder är emellertid genomförda i områdena. Blåtryffel har även påträffats vid inventering i Prästbuans naturreservat i den mer västliga delen av värdetrakten.

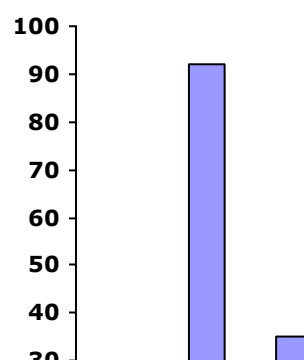
Vid Långmyrans naturreservat lite längre söderut – tidigare benämnt Lindbastmora – har rikkärnsrestaureringar genomförts inom ramen för åtgärdsprogrammet för naturtypen.

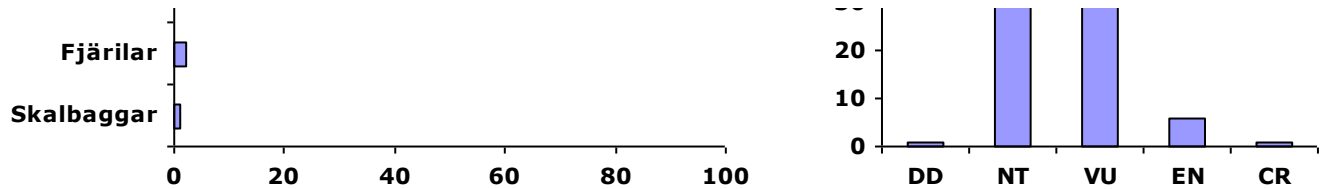
I övrigt är de flesta arter som omfattas av åtgärdsprogram knutna till hävdade områden snarare än skogsmark. Vid Grangärde Hästberg har en hackslog restaurerats och slätter företagits under ett antal år för att gynna såväl ängssvamparter som scharlakansvaxskivling och kärlväxter som fältgentiana – båda arter som ingått/ingår i olika åtgärdsprogram för hotade arter. Även vid Stockgropens fäbod har restaurering och slätter pågått för att gynna den rika ängssvampfloran. Ytterligare ett område inom värdetrakten med fynd av ängssvampar och som hävdats i viss mån är finnbyn Långmyran.

a)

b)

Figur 6. Antalet rödlistade arter i värdetrakten Gyllbergen uppdelat på organismgrupp (a) och hotkategori (b).

Skogsbruk

Större delen av marken inom värdetrakten ägs av privata aktörer, medan kommunerna står för drygt tio procent av markinnehavet.

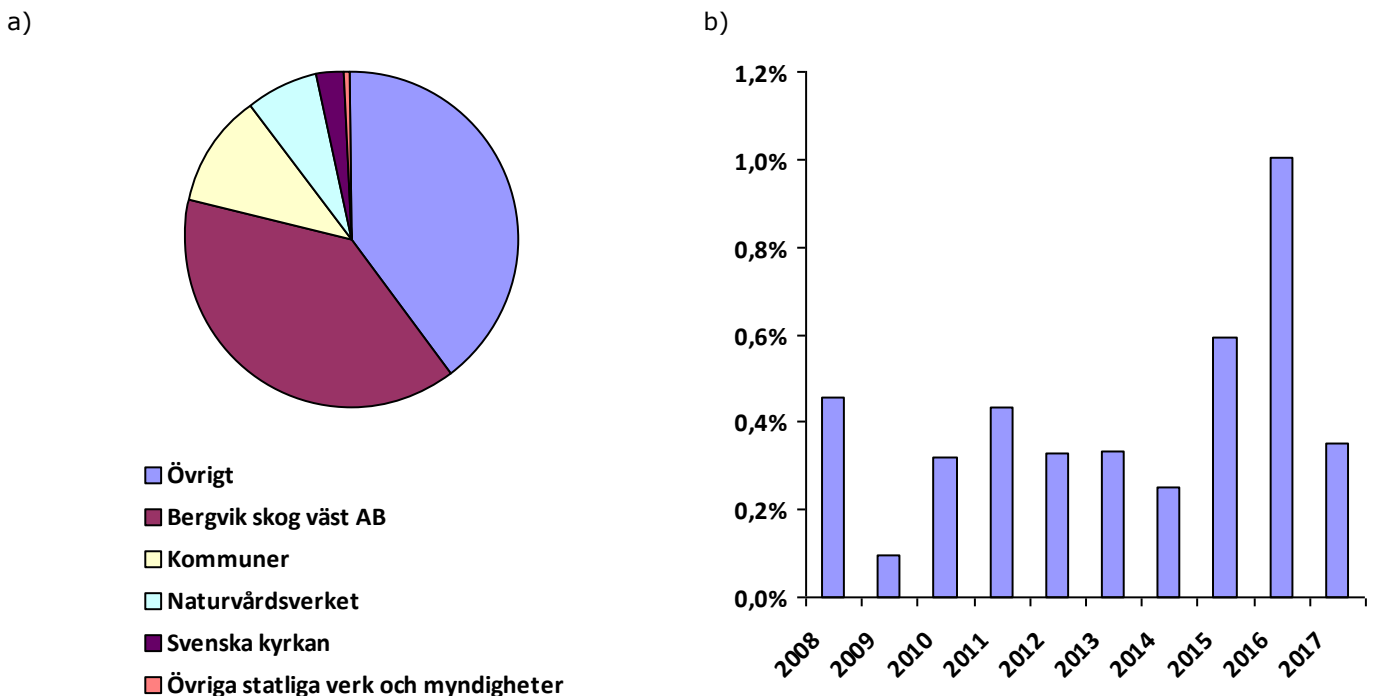
Avverkningstakten inom värdetrakten har legat på i snitt 0,4% av arealen per år under de senaste tio åren.

Framför allt i sydvästra delen finns relativt mycket unga skogar. Andelen ungskog och hyggen utgör sammantaget ca 40 % av värdetrakten.

Dialog behöver föras med markägare inom trakten för att få kunskaper om eventuella anpassningar eller andra åtgärder inom skogsbruket.

Genom habitatmodelleringar har det visats att avverkningar av äldre granskog medfört att lämpliga habitat för lite mer krävande granskogsarter minskat kraftigt i delar av värdetrakten på senare tid. Detta medför att skog med tillräckliga kvaliteter blivit alltför fragmenterade för att kunna utgöra habitat för dessa arter. Särskilt påtagligt är det i området sydväst om Gyllbergsreservatet.

brukningshistoriken?

Figur 7. Diagram över a) fördelningen av skogsmarken på markägarkategorier, samt b) andelen av skogsmarken som averkas årligen i värdetrakten Gyllbergen.

Övriga värden

Naturvärden kända av Länsstyrelsen

För flera områden som uppmärksammas pågår processen att bilda naturreservat. Hit hör områdena

Predikstolen och Långhagen samt en utökning av Gyllbergens naturreservat. Ett icke skogligt pågående naturreservatsbildande berör Turess äng.

Limberget har uppmärksammats i rapporten "Fjälltaggsvampar och violgubbar", liksom Stora Hällön och Sågdammen.

Flomyran rapporterades in 2011 av Naturskyddsföreningen som värdefullt myr- och sumpskogsrikt naturskogsområde med ett stort antal rödlistade arter och signalarter.

Stensvedsberget ingick i 2003 års urskogsinventering.

Andra områden där naturvärden noterats är längs Högborgsån och Gransveden med barnnaturvärden som främsta kvalitet.

Våtmarker

Över höjdplatån i Gyllbergens naturreservat och en bit utanför sträcker sig ett stort myrområde med höga naturvärden. Myren är bedömd som klass 2-myr (värdefull med starka bevarandevärden) i Naturvårdsverkets våtmarksinventering och finns upptagen i myrskyddsplanen. Även Saxdalsmyran i dalgången mellan Gyllbergen och naturreservatet Tansvägga är vid inventering bedömd som hållande vissa naturvärden och ingår delvis i värdetrakten.

Värdefulla vatten

Norr om Gyllbergens naturreservat ligger ett pärlband av mindre tjärnar och vattendrag som Via Tryssjön rinner ned i Noran. (Gamtjärn-Rosen-Rosån-Tryssjön-Tryssån-Noran) .

Friluftsliv

Gyllbergens värdetrakt är ett av åtminstone södra delarna av länets mest besökta naturområden och en viktig plats för friluftslivet. Inte minst skidåkning under vinterhalvåret lockar många människor hit, men även sommartid utgör denna lättillgängliga "vildmark" med vandringsleder och grillplatser ett populärt utflyktsmål.

Predikstolen är också ett populärt utflyktsmål för inte minst klättrare, men även andra besökare som vill njuta av utsikten från toppen av berget.

Kulturmiljöer

Landskapet kring Gyllbergens värdetrakt har påverkats av mänsklig aktivitet sedan en lång tid tillbaka. Spåren i landskapet från detta härrör främst från fäbodrift, skogsbruk och bergsbruk.

Inom värdetrakten finns tjugotalet fäbodlämningar med husgrunder, stenrosen och gamla vallar som till stora delar växt eller planterats igen. Utmärkande för det gamla fäbodbruket i Stora Tuna socken och de fäbodlämningar som finns kvar idag, är en relativt stor mängd fäbodar med små inägor i form av slättermark eller åker. Fäbodarna har ofta övergivits relativt tidigt, kring år 1900. Det finns även lämningar efter andra bosättningar som gamla finntorp.

I södra delen finns gott om kulturhistoriska lämningar efter gruvbrytning i form av gamla gruvhål och varphögar. I många av dem har kalk för järnframställning utvunnits under flera decennier under 1800-talet.

Vid Laxsjön och Rämshyttebruk i de sydligaste delarna av värdetrakten finns lämningar efter hyttor.

Andra kulturlämningar är spår efter ett gammalt sågverk Öster om Tryssjön och i söder finns vid Hyttbäcken troliga lämningar från en kvarn. Högst uppe på Hästbergs klack kan man på hållarna se ristningar från flera århundraden.

Ett levande byggnadsminne är Laxsjögårdens byggarbetarbostad.

Behov av skötsel och restaurering

Stora delar av Gyllbergens värdetrakt är redan idag skyddad i form av formellt skydd som naturreservat eller frivilliga avsättningar på Bergvik skog AB:s markinnehav vilket ger goda förutsättningar för biologisk mångfald att bevaras inom värdetraktens gränser.

Alternativa brukningsmetoder för kalkbarrskogarna kan vara en lämplig åtgärd för att gynna i första hand marksvampfloran.

Värdetrakten ligger inte inom något av de bränningslandskap som finns utpekade i strategin för naturvårdsbränning i Dalarna som tagits fram av länsstyrelsen.

Brist och funktionalitetsanalys

Målbilder

Referenser

Angelstam, P. & Andersson, K. 2013. Grön infrastruktur för biologisk mångfald i Dalaskogarna – har habitatnätverk för barrskogsarter förändrats 2002–2012? Naturvårdsenheten, Länsstyrelsen Dalarnas län. [Rapport 2013:24](#).

Angelstam, P., Mikusinski, G., Eriksson, J. A., Jaxgård, P., Kellner, O., Koffman, A., Ranneby, B., Roberge, J.-M., Rosengren, M., Rystedt, S., Rönnbäck, B.-I. & Seibert, J. 2003. Analys av skogarna i Dalarnas och Gävleborgs län – prioriteringsstöd inför områdesskydd. Miljövårdsenheten, Länsstyrelsen Dalarnas län. [Rapport 2003:26](#).

Hedgren, O. 2012. Hotade insekter på tallved i Dalarna. Naturvårdsenheten, Länsstyrelsen Dalarnas län. [Rapport 2012:16](#).

Udd, D. 2013. Utvärdering av strategi för formellt skydd av skog i Dalarnas län. Naturvårdsenheten, Länsstyrelsen Dalarnas län. [Rapport 2013:22](#).

Janols A. 2010. Ängssvampar i Dalarna. Naturvårdsenheten, Länsstyrelsen Dalarnas län. Rapport 2010:10.

Kirppu S. 2016. Fjälltaggsvampar och violgubbar, Slutrapport från inventeringsåren 2006-2010. Naturvårdsenheten, Länsstyrelsen i Dalarnas län. Rapport 2016:14.

Bilaga: Observerade rödlistade arter

Tabell X. Lista över rödlistade arter observerade i värdetrakten Gyllbergen uppdelat på organismgrupper.

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hotkategori
Däggdjur		
<i>Gulo gulo</i>	järv	VU
<i>Lynx lynx</i>	lo	VU
Fåglar		
<i>Buteo lagopus</i>	fjällvråk	NT
<i>Picoides tridactylus</i>	tretåig hackspett	NT
<i>Aquila chrysaetos</i>	kungsörn	NT
<i>Falco peregrinus</i>	pilgrimsfalk	NT
<i>Strix nebulosa</i>	lappuggla	NT

Fjärilar

<i>Melitaea diamina</i>	sotnätfjäril	NT
<i>Zygaena osterodensis</i>	smalsprötad bastardsvärmare	NT

Kärlväxter

<i>Ulmus glabra</i>	skogsalm	CR
<i>Fraxinus excelsior</i>	ask	EN
<i>Botrychium virginianum</i>	stor låsbräken	VU
<i>Cinna latifolia</i>	sötgräs	VU
<i>Epipogium aphyllum</i>	skogsfru	NT
<i>Poa remota</i>	storgroë	NT
<i>Goodyera repens</i>	knärot	NT
<i>Galium triflorum</i>	myskmåra	NT
<i>Viola selkirkii</i>	skuggviol	NT
<i>Campanula cervicaria</i>	skogsklocka	NT

Lavar

<i>Ramalina thrausta</i>	trådbrosklav	EN
<i>Arthonia arthonioides</i>	dalmatinerfläck	EN
<i>Usnea cylindrica</i>	grenskägglav	EN
<i>Bryoria bicolor</i>	broktagel	EN
<i>Usnea barbata</i>	gropig skägglav	VU
<i>Platismatia norvegica</i>	norsk näverlav	VU
<i>Lobaria pulmonaria</i>	lunglav	NT
<i>Ramboldia elabens</i>	vedflamlav	NT
<i>Carbonicola myrmecina</i>	mörk kolflarnlav	NT
<i>Ochrolechia alboflavescens</i>	halmgul örnlav	NT
<i>Hertelidea botryosa</i>	vedskivlav	NT
<i>Carbonicola anthracophila</i>	kolflarnlav	NT
<i>Peltigera collina</i>	grynig filtlav	NT
<i>Alectoria sarmentosa</i>	garnlav	NT
<i>Chaenothecopsis viridialba</i>	vitskaftad svartspik	NT
<i>Microcalicium ahlneri</i>	kortskaftad ärgspik	NT
<i>Letharia vulpina</i>	varglav	NT
<i>Cliostomum leprosum</i>	mjölig dropplav	NT
<i>Elixia flexella</i>	vedstjärna	NT
<i>Rostania occultata</i>	skorpgelélav	NT
<i>Bryoria nadvornikiana</i>	violettgå tagellav	NT
<i>Collema subnigrescens</i>	aspgelélav	NT
<i>Chaenotheca laevigata</i>	nordlig nållav	NT
<i>Calicium denigratum</i>	blanksvart spiklav	NT
<i>Cheiromycina flabelliformis</i>	sofjäderlav	NT
<i>Claurouxia chalybeioides</i>	labyrintlav	NT
<i>Chaenothecopsis fennica</i>	blågrå svartspik	NT
<i>Collema nigrescens</i>	läderlappslav	NT
<i>Lobaria scrobiculata</i>	skrovellav	NT
<i>Cladonia parasitica</i>	dvärgbägarlav	NT
<i>Chaenotheca gracillima</i>	brunpudrad nållav	NT
<i>Chaenotheca subroscida</i>	vitgrynig nållav	NT
<i>Chaenothecopsis montana</i>		DD

Mossor

<i>Calypogeia suecica</i>	vedsäckmossa	VU
<i>Tetrodontium ovatum</i>	sydlig knappnålsmossa	VU

<i>Anastrophyllum hellerianum</i>	vedtrappmossa	NT
<i>Anastrophyllum michauxii</i>	skogstrappmossa	NT
<i>Lophozia longiflora</i>	vedflikmossa	NT
Skalbaggar		
<i>Callidium aeneum</i>	grönhjon	NT
Storsvampar		
<i>Anomoloma myceliosum</i>	fransporing	EN
<i>Amylocystis lapponica</i>	lappticka	VU
<i>Antrodia albobrunnea</i>	fläckporing	VU
<i>Hydnellum gracilipes</i>	smalfotad taggsvamp	VU
<i>Chamonixia caespitosa</i>	blåtryffel	VU
<i>Sarcodon fennicus</i>	bitter taggsvamp	VU
<i>Sarcodon versipellis</i>	brödtaggsvamp	VU
<i>Skeletocutis stellae</i>	kristallticka	VU
<i>Boletopsis grisea</i>	tallgråticka	VU
<i>Mycena oregonensis</i>	fagerhätta	VU
<i>Boletopsis leucomelaena</i>	grangråticka	VU
<i>Cortinarius cupreorufus</i>	kopparspindling	VU
<i>Diplomitoporus crustulinus</i>	sprickporing	VU
<i>Cortinarius corrosus</i>	bullspindling	VU
<i>Cortinarius caesiocinctus</i>		VU
<i>Cortinarius serarius</i>	blåbrun spindling	VU
<i>Perenniporia subacida</i>	gräddticka	VU
<i>Hygrophorus inocybiformis</i>	skäggvaxskivling	VU
<i>Hygrophorus subviscifer</i>	narrvaxskivling	VU
<i>Sarcodon glaucopus s. str.</i>	spricktaggsvamp	VU
<i>Phlebia centrifuga</i>	rynkskinn	VU
<i>Cortinarius fraudulosus</i>	granrotspindling	VU
<i>Catathelasma imperiale</i>	kejsarskivling	VU
<i>Cortinarius barbaricus</i>	blåfotad fagerspindling	VU
<i>Cortinarius bovinus</i>	stor granspindling	VU
<i>Skeletocutis brevispora</i>	ulltickeporing	VU
<i>Cortinarius cumatilis</i>	porslinsblå spindling	VU
<i>Cortinarius aureofulvus</i>	gyllenspindling	VU
<i>Phellinus chrysoloma</i>	granticka	NT
<i>Lactarius olivinus</i>	olivinriska	NT
<i>Lactarius musteus</i>	tallriska	NT
<i>Cystostereum murrayi</i>	doftskinn	NT
<i>Amanita friabilis</i>	alflugsvamp	NT
<i>Hydnellum geogenium</i>	gul taggsvamp	NT
<i>Tremellodendropsis tuberosa</i>	skruvbusksvamp	NT
<i>Onnia leporina</i>	harticka	NT
<i>Bankera violascens</i>	grantaggsvamp	NT
<i>Hygrophorus karstenii</i>	äggvaxskivling	NT
<i>Phellinus populicola</i>	stor aspticka	NT
<i>Phellinus nigrolimitatus</i>	gränsticka	NT
<i>Hydnellum suaveolens</i>	dofttaggsvamp	NT
<i>Phellinus ferrugineofuscus</i>	ullticka	NT
<i>Hydnellum aurantiacum</i>	orange taggsvamp	NT
<i>Neolecta vitellina</i>	gullmurkling	NT
<i>Tricholoma sejunctum s. str.</i>	sydlig kantmusseron	NT

<i>Cortinarius sulfurinus</i>	persiljespindling	NT
<i>Cortinarius agathosmus</i>	vitterspindling	NT
<i>Clavariadelphus truncatus</i>	flattoppad klubbsvamp	NT
<i>Alloclavaria purpurea</i>	luddfingersvamp	NT
<i>Cortinarius harcynicus</i>	barrviolspindling	NT
<i>Rugosomyces onychinus</i>	onyxmusseron	NT
<i>Pseudographis pinicola</i>	gammelgransskål	NT
<i>Phellinus pini</i>	tallticka	NT
<i>Fomitopsis rosea</i>	rosenticka	NT
<i>Phellodon connatus</i>	svartvit taggsvamp	NT
<i>Entoloma queletii</i>	lundnopping	NT
<i>Cortinarius napus</i>	rovspindling	NT
<i>Cortinarius caesiostramineus</i>	blekspindling	NT
<i>Cortinarius aureopulverulentus</i>	puderspindling	NT
<i>Phellodon niger</i>	svart taggsvamp	NT
<i>Ramaria botrytis</i>	druvfingersvamp	NT
<i>Clavulinopsis umbrinella</i>	gråbrun ängsfingersvamp	NT
<i>Ramariopsis subtilis</i>	ljus ängsfingersvamp	NT
<i>Hericium coralloides</i>	koralltaggsvamp	NT
<i>Ramaria testaceoflava</i>	gultoppig fingersvamp	NT
<i>Geastrum quadrifidum</i>	fyrflikig jordstjärna	NT
<i>Sarcodon squamosus</i>	motaggsvamp	NT
<i>Bankera fuligineoalba</i>	talltaggsvamp	NT
<i>Leptoporus mollis</i>	kötticka	NT
<i>Asterodon ferruginosus</i>	stjärntagging	NT
<i>Antrodia pulvinascens</i>	veckticka	NT
<i>Lactarius violascens</i>	stor lilariska	NT
<i>Lyophyllum semitale</i>	mjölsvärting	NT
<i>Artomyces pyxidatus</i>	kandelabersvamp	NT
<i>Trichaptum laricinum</i>	violmussling	NT
<i>Sarcodon scabrosus</i>	skrovlig taggsvamp	NT
<i>Hydnellum caeruleum</i>	blå taggsvamp	NT

Skissen

ID:	WG0008		
Totalareal:	3224 ha		
Skogsmark:	2776 ha	Andel skog:	86,1%
Pot. k-skog:	1178 ha	Andel K-skog av skogsmark:	42,4%
Värdekärna:	464 ha	Andel värdekärna av skogsmark:	16,7%
Nordkoordinat	6685564	Ostkoordinat:	585855
		Höjdintervall:	100–166 m
Naturgeografisk(a) region(er)	Låglänta skogslandskapet norr om Limes (27) och Skogsslätten syd om Limes (26)		
Kommun(er):	Avesta		
Län:	Dalarnas län		

Landskapets karaktär

Tallvärdetrakten Skissen är ett avlångt smalt stråk som följer länsgränsen mot Gävleborg. Området sträcker sig från Högberget i södra spetsen till Gårdsjöarnas naturreservat i norra änden. Områdets höjdintervall ligger på ca 100–165 m över havet.

Den dominerande bergarten inom värdetrakten är granit, i detta fall är det den äldsta varianten som ofta är gnejsig. I norra änden finns ett litet område med Granit/Pegmatit inom Gårdsjöarnas naturreservat och öster där om. Men här finns även ett stråk av Gabbro och diorit mitt i värdetrakten som går från Andersbo Flaxtjärn till Skissens naturreservat. Berggrunden inom Skissens reservatsområde består av granit till granodiorit med mindre förekomster av svart till grönsvart, massformig, medelkornig gabbro och/eller diorit. I graniten till granodioriten påträffas även gångar av amfibolit.

Inom värdetrakten dominerar moränmarkerna med drygt 60%, men det finns också ett inslag av torvmarker, ca 15%.

Det dominerande markslaget inom värdetrakten är skog. Framförallt ungskogar uppkomna efter skogsbruk under de senaste 50 åren. Spridda gammelskogar finns fortfarande kvar, framför allt i de skyddade områdena.

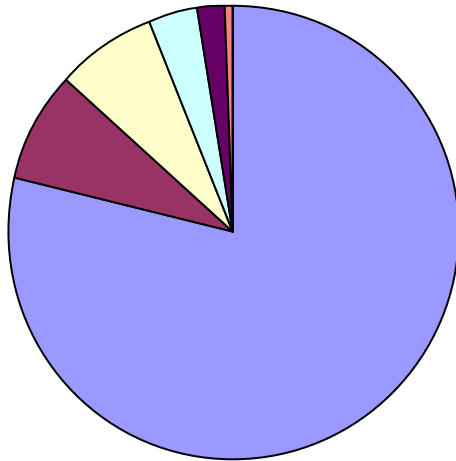
Skogsmarken domineras av tall.

De tre större myrområdena inom värdetrakten heter Lomsjömossen, Tolvmossen och Nedre Gårdsjömossen varav den sista ligger inom naturreservatets gränser. Det finns även sammanhängande myr- och mossemarker kring Stora Finnsjön (inom Gårdsjöarnas naturreservat) och Abborrtjärnarna. Alla dessa ligger i den norra halvan av värdetrakten. I den södra halvan finns endast mindre myrområden vid namn Axtjärns mossen och Liss-Annmossen. Inget av dessa myrområden finns med i myrskyddsplanen.

Sumpskogar finns framför allt kring Lomsjömossen och norr om Långsjön.

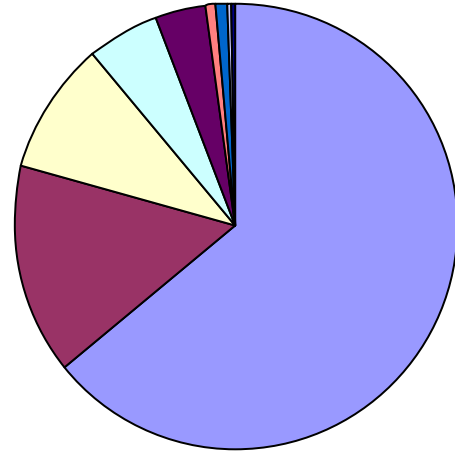
De sjöar som tar störst plats inom värdetrakten är de tre större sjöarna Långsjön, Norr Gårdsjön och Klar Skissen. Små bäckar finns mellan våtmarker och sjöarna men inga är utpekade som värdefulla vatten i landskapet.

a)

■ Skogsmark ■ Våtmark ■ Sumpskog
 ■ Vatten ■ Impediment ■ Övrig öppen mark
 ■ Exploaterad mark

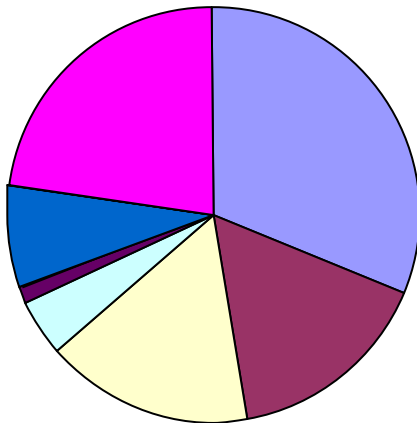
b)

■ Morän ■ Torv ■ Tunt jordtäckte
 ■ Berg ■ Vatten ■ Grus
 ■ Sand ■ Sten-block ■ Isälvs-sediment

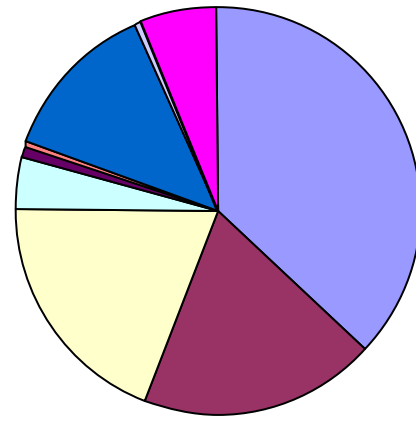
Figur 1. Diagram över a) markslag och b) jordarter i värde-trakten Skissen. Markslag är hämtat från Metrias arbetsmaterial för Kontinuerlig naturtypskartering av skyddade områden (KNAS). Jordartsdata är hämtade från jordartskarta producerad av Sveriges geologiska undersökningar (SGU) i skalorna 1:50 000 och 1:100 000.

a)

■ Tallskog ■ Granskog ■ Barrblandskog
 ■ Blandskog ■ Lövskog ■ Ädellövskog
 ■ Barrsumpskog ■ Lövsumpskog ■ Fjällskog
 ■ Övrig skogsmark

b)

■ Tallskog ■ Granskog ■ Barrblandskog
 ■ Blandskog ■ Lövskog ■ Ädellövskog
 ■ Barrsumpskog ■ Lövsumpskog ■ Fjällskog
 ■ Övrig skogsmark

Figur 2. Diagram över fördelningen av skogstyper a) för all skog och b) för potentiella kontinuitetsskogar i värde-trakten Skissen. Övrig skogsmark står för skogliga impediment, ungskog och hyggen. Data över skogstyper är hämtade från Metrias arbetsmaterial för Kontinuerlig naturtypskartering av skyddade områden (KNAS).

Värdekärnor

Tallvärde-trakten Skissen har två befintliga naturreservat. Gårdsjöarnas naturreservat (Länsstyrelsen Dalarnas län 2011a) som även inkluderar Natura 2000-områdena Gårdsjöarna (Länsstyrelsen Dalarnas län 2005b) och Stora Finnsjön (Länsstyrelsen Dalarnas län 2005c) samt Skissens naturreservat (Länsstyrelsen Dalarnas län 2011b), vilket även inkluderar Natura 2000-

området Skissen (Länsstyrelsen Dalarnas län 2005c). Utöver dessa finns även Natura 2000-området Tolvmossen (Länsstyrelsen Dalarnas län 2005d).

Gårdsjöarnas naturreservat domineras av de två sjöarna Norr-Gårdsjön och Sör-Gårdsjön. Norr-Gårdsjön som är den större av de två sjöarna är dämnd i den södra änden. Stora områden har ett vattendjup som understiger en halv meter och troligen består av överdämnd myrmark. Vattnet är mycket färgrikt och i sjön finns ett flertal flytande öar som flyttar sig från år till år. Vissa av dessa öar är mer än 50 meter långa och är trädbevuxna, ibland med flera tiotals träd som når en höjd på uppemot sju meter. Sjöarna med omgivande våtmarker har en stor betydelse för fågellivet. Den kvarvarande fullvuxna skogen kring sjöarna är varierad. Några värdekärnor med äldre skog och höga naturvärden avlöser områden med lägre naturvärden. I nordöstra delen av reservatet, norr om den lilla tjärnen Stora Finnsjön återfinns ett talldominerat bestånd med en beståndsålder på omkring 250 år. Marken är blockig och tillgången på död ved och grövre träd är ställvis god. Skogen i övrigt består i regel av talldominerad blandskog med bitvis rikt lövinslag. Underväxten av gran är på många håll kraftig vilket på sikt kan försämma de naturvärden som är knutna till tall.

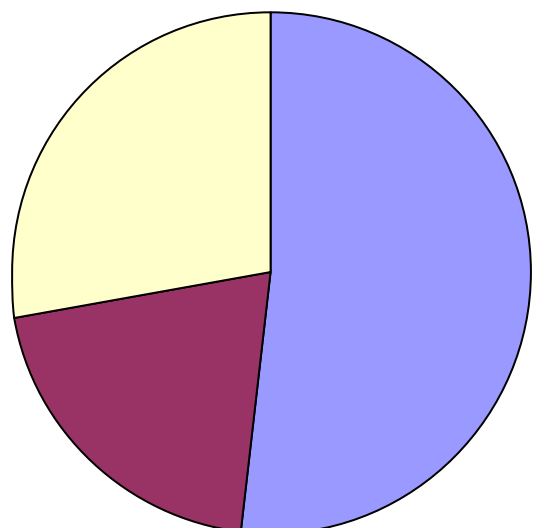
Skissens naturreservat är den skogsklädda bergshöjden som utgör högsta punkten i reservatet och når drygt 150 meter över havet. De lösa jordlagren är tunna, och här och där går berghällar i dagen. I svackor finns partier med småmyrar med utbildad torv. I övrigt täcks berggrunden av morän. Eftersom hela området ligger under högsta kustlinjen kan även svallade morännytor och till och med svallgrus och sand påträffas, särskilt söder om Hedmossen. Utmed delar av reservatets västra gräns finns en isälvsavlagring. Boniteten är som regel låg, men särskilt sluttningarna ned mot sjöarna rymmer näringsrikare marker. Området som ligger mellan sjöarna Svartskissen och Klar-Skissen avsattes 1948 som domänreservat. Resten av området ingår i ett nyare domänreservat där skogsbruk tidigare tilläts men omloppstiderna förlängdes. Skogen utgörs av till största del av granskog, barrblandskog och tallskog där de äldsta bestånden är uppemot 250 år. Området är småkuperat. Det finns två små sjöar och några mindre tjärnar samt ett par bäckar i området. Skogsbestånden är av olika ålder, trädslagsblandning och slutenhet och skapar omväxling i landskapet.

Tolvmossen är ett Natura 2000 område som planeras att bli ett formellt skyddat naturreservat i framtiden.

Inom värdeetrakten finns spridda frivilliga avsättningar av i första hand Sveaskog AB som är värdeetraktens stora markägare. Men här finns även avsatta nyckelbiotoper på Bergvik skog AB:s markinnehav, bl.a. tallskogen på Axtjärnsberget där det finns mycket gamla träd. Sveaskog har avsatt X ha (X %, inkluderat naturreservatet Gårdsjöarna) av sina X ha produktiv skogsmark och Bergvik har avsatt X ha (X %) av sina X ha produktiv skogsmark. Utöver detta lämnar bolagen hänsyn vid hyggen samt skogliga impediment.

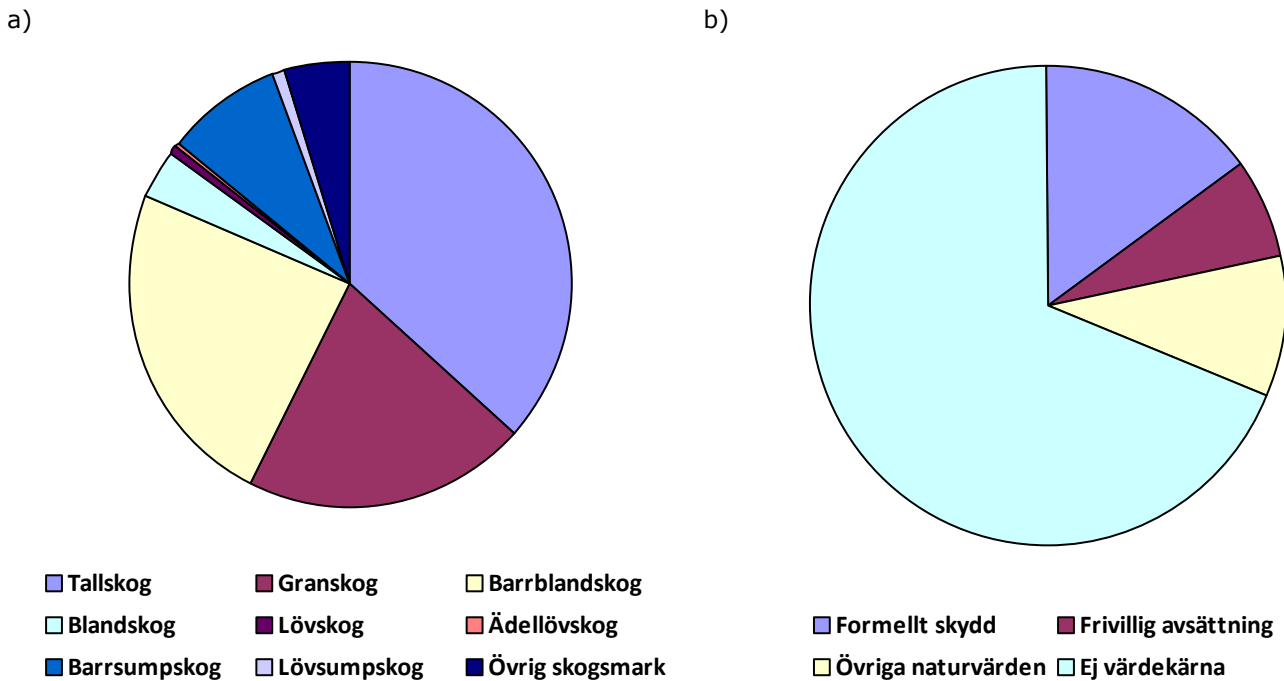
Tabell 1. Arealen värdekärna uppdelat på kategori i värdeetrakten Skissen. Andelen syftar på hur stor del av skogsmarken inom värdeetrakten som är värdekärna för respektive kategori.

Kategori	Areal (ha)	andel av skog
Formellt skydd	239	8,6%
Frivillig avsättning	96	3,5%
Övriga naturvärden	129	4,6%
Totalareal	464	16,7%

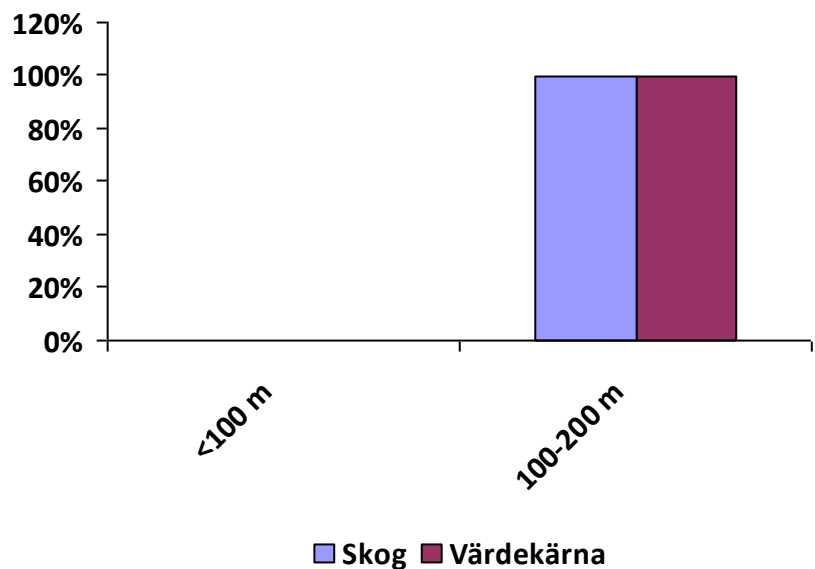
Formellt skydd Frivillig avsättning Övriga naturvärden

Figur 3. Fördelningen av värdekärnorna uppdelat på kategori i värdetrakten Skissen.

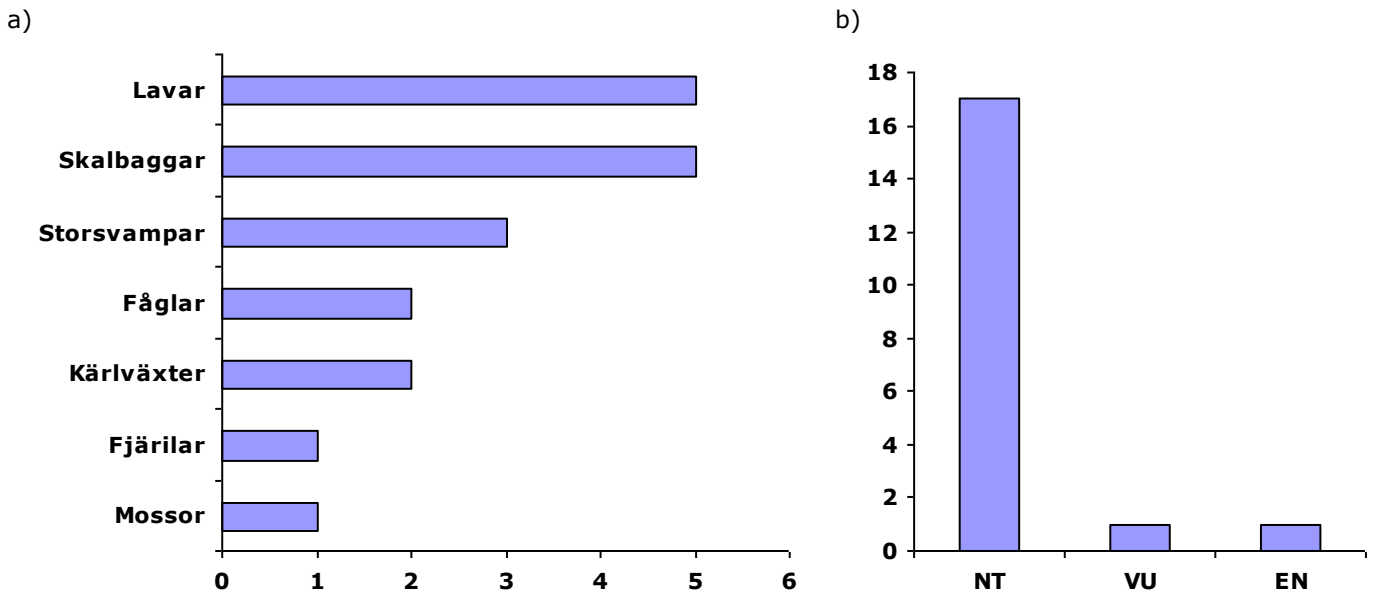
Figur 4. Diagram som visar a) fördelningen av värdekärnorna över skogstyp, samt b) fördelningen av potentiella kontinuitetsskogar över kategorier av värdekärnor i värdetrakten Skissen.

Figur 5. Fördelningen av skog och värdekärnor över höjd över havet i värdetrakten Skissen. Om staplarna i varje höjdklass är lika så är värdekärnorna representativt fördelade med avseende på höjdläge.

Rödlistade arter

Skissens värdetrakt är inte utförligt inventerad på arter utan de inventeringar som gjorts är begränsade artinventeringar, som tex väddnätfjäril (norra delen) och raggbock (södra delen). Högberget, i södra delen, inventerades 2009 inför ett eventuellt naturreservatsärende. Hedgren (2012) har inventerat rödlistade insekter i värdetrakten. Skalbaggar är den organismgrupp för vilken flest rödlistade arter har observerats.

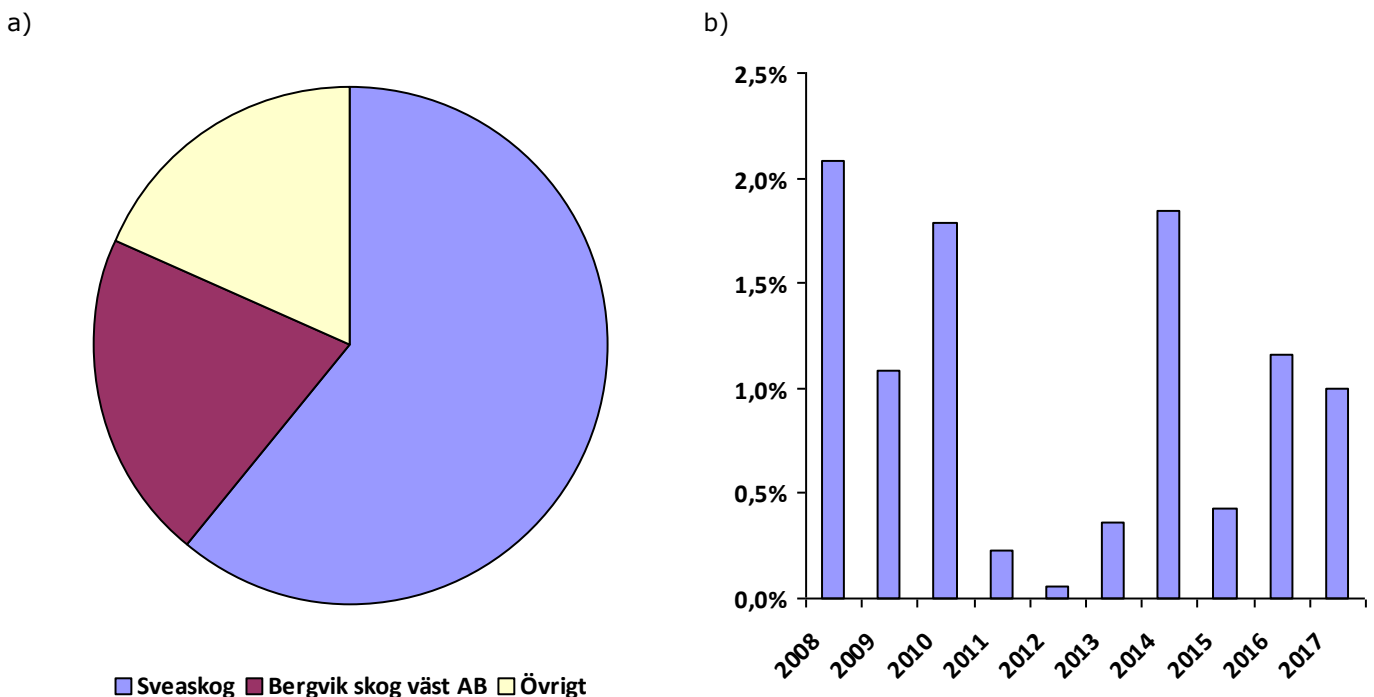

Figur 6. Antalet rödlistade arter i värdeetrakten Skissen uppdelat på organismgrupp (a) och hotkategori (b).

Skogsbruk

Värdeetrakten har en lång historia av brukande men den stora fragmenteringen av skogslandskapet har skett under den allra senaste tiden vilket också bevisas av den analys som Länsstyrelsen låtit göra via satellitbildstolkning och Skogsstyrelsens data över avverkad skog.

De senaste ca 10 åren har avverkningsstakten varit ca 28 ha/år vilket motsvarar ca 1% av skogen årligen.

Figur 7. Diagram över a) fördelningen av skogsmarken på markägarkategorier, samt b) andelen av skogsmarken som avverkas årligen i värdeetrakten Skissen.

Övriga värden

Vid värdetraktens sydspets ligger två områden som inventerades vid urskogsinventeringen 2003, Högberget och Kolningberget, vilka huvudsakligen består av hållmarkstallskogar med gammal skog. Vid Högberget finns även ett klapperstensfält.

Värdetrakten ligger i ett landskap där skogsbruk varit pågående under mycket lång tid. Denna del av Dalarna ligger i Bergslagenområdet som har en månghundraårig historia av gruvnäring, järnframställning och skogsbruk. Inom värdetrakten finns ett stort antal fornlämningar från gamla tiders skogsbruk i form av kolbottnar och gamla kolarkojor. Främst finns dessa funna i norra delen av värdetrakten. Både norr och söder om vägen mellan Grönsinka och Horndal finns ett gytter av kolbottnar i skogarna. Kolbottnar hittas också inom en lokal del i södra delen av värdetrakten och då strax norr om Högberget där en koncentration av kolarkojor och kolbottnar också finns men inte i samma utsträckning som i norra delen.

Inom värdetrakten finns idag inga kända värdefulla vattendrag ur vare sig natur- eller kultursynpunkt. Dock bör hänsyn till vatten tas vid alla skogsbruksåtgärder.

Behov av skötsel och restaurering

Angelstam, P. & Andersson, K. 2013. Grön infrastruktur för biologisk mångfald i Dalaskogarna – har habitatnätverk för barrskogsarter förändrats 2002–2012? Naturvårdsenheten, Länsstyrelsen Dalarnas län. [Rapport 2013:24](#).

Angelstam, P., Mikusinski, G., Eriksson, J. A., Jaxgård, P., Kellner, O., Koffman, A., Ranneby, B., Roberge, J.-M., Rosengren, M., Rystedt, S., Rönnbäck, B.-I. & Seibert, J. 2003. Analys av skogarna i Dalarnas och Gävleborgs län – prioriteringsstöd inför områdesskydd. Miljövårdsenheten, Länsstyrelsen Dalarnas län. [Rapport 2003:26](#).

Hedgren, O. 2012. Hotade insekter på tallved i Dalarna. Naturvårdsenheten, Länsstyrelsen Dalarnas län. [Rapport 2012:16](#).

Länsstyrelsen Dalarnas län 2005a. Bevarandeplan Natura 2000 – SE0620280 Stora Finnsjön. Miljövårdsenheten, Länsstyrelsen Dalarnas län. [Diariet. 511-8199-2005](#).

Länsstyrelsen Dalarnas län 2005b. Bevarandeplan Natura 2000 – SE0620282 Gårdsjöarna. Miljövårdsenheten, Länsstyrelsen Dalarnas län. [Diariet. 511-8201-2005](#).

Länsstyrelsen Dalarnas län 2005c. Bevarandeplan Natura 2000 – SE0620284 Skissen. Miljövårdsenheten, Länsstyrelsen Dalarnas län. [Diariet. 511-8202-2005](#).

Länsstyrelsen Dalarnas län 2005d. Bevarandeplan Natura 2000 – SE0620285 Tolvs mossen. Miljövårdsenheten, Länsstyrelsen Dalarnas län. [Diariet. 511-8203-2005](#).

Länsstyrelsen Dalarnas län 2011a. Beslut – Naturreservat Gårdsjöarna. Naturvårdsenheten, Länsstyrelsen Dalarnas län. [Diariet. 511-9836-09](#).

Länsstyrelsen Dalarnas län 2011b. Beslut – Naturreservat Skissen. Naturvårdsenheten, Länsstyrelsen Dalarnas län. [Diariet. 511-9864-09](#).

Brist och funktionalitetsanalys

Målbilder

Referenser

Bilaga: Observerade rödlistade arter

Tabell X. Lista över rödlistade arter observerade i värdetrakten Skissen uppdelat på organismgrupper.

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hotkategori
Fåglar		
<i>Saxicola rubetra</i>	buskskvätta	NT
<i>Dryocopus martius</i>	spillkråka	NT
Fjärilar		
<i>Euphydryas aurinia</i>	vädtnätfjäril	VU
Kärlväxter		
<i>Pulsatilla vernalis</i>	mosippa	EN
<i>Geranium bohemicum</i>	svedjenäva	NT
Lavar		
<i>Hertelidea botryosa</i>	vedskivlav	NT
<i>Bryoria nadvornikiana</i>	violettrå tagellav	NT
<i>Microcalicium ahlneri</i>	kortskaftad ärgspik	NT
<i>Calicium denigratum</i>	blanksvart spiklav	NT
<i>Alectoria sarmentosa</i>	garnlav	NT
Mossor		
<i>Anastrophyllum hellerianum</i>	vedtrappmossa	NT
Skalbaggar		
<i>Calitys scabra</i>	skrovlig flatbagge	NT
<i>Danosoma conspersum</i>	tallfjällknäppare	NT
<i>Nothorhina muricata</i>	reliktbock	NT
<i>Saperda perforata</i>	grön aspvedbock	NT
<i>Tragosoma deparium</i>	raggbock	NT
Storsvampar		
<i>Phellinus pini</i>	tallticka	NT
<i>Phellinus populicola</i>	stor aspticka	NT
<i>Phellinus ferrugineofuscus</i>	ullticka	NT

Venjan

ID:	WG0023		
Totalareal:	55842 ha		
Skogsmark:	45848 ha	Andel skog:	82,1%
Pot. k-skog:	18501 ha	Andel K-skog av skogsmark:	40,4%
Värdekärna:	8039 ha	Andel värdekärna av skogsmark:	17,5%
Nordkoordinat	6771936	Ostkoordinat:	437448
		Höjdintervall:	271–641 m
Naturgeografisk(a) region(er)	Bergkullslätt (32b) och Vågig bergkullterräng (30a)		
Kommun(er):	Mora och Älvdalen		
Län:	Dalarnas län		

Landskapets karaktär

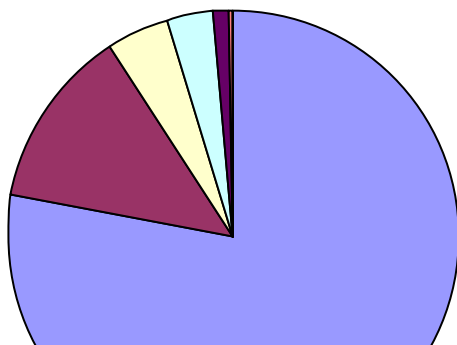
Venjans värdetrakt har en yta på ca 56 000 ha och ligger inom Mora och Älvdalens kommun. Trakten domineras av skogsmark (ca 82 %) och består till största delen av barrskogar, varav knappt hälften är ren tallskog (43 %). Förutom skogsmark finns det en hel del våtmark (ca 13 %). Landskapet är småkuperat med berg upp till 641 m.ö.h. Flera vattendrag som Vanån och Littran rinner i norrsydlig riktning genom trakten och det finns flera sjöar där Stor-Uppdjusen är den till ytan största. Vanåns utlopp i Venjansjön är intressant rastplats för flyttfåglar som vadare och sjöfåglar.

Berggrunden i trakten domineras av sura bergarter, framför allt den sedimentära bergarten dalasandsten. I östra delen av trakten finns den vulkaniska bergarten ryolit. Denna ur näringssynpunkt magra berggrund visar sig på de skogar som finns i området där klenstammiga skogar kan vara uppemot 200 år gamla. I hela trakten finns långsmala stråk med basisk intrusivbergart (diabas) som också förekommer i några större områden nordväst om Gasjön, kring Spjutsälsberget/Hartjärnsberget, norr om Risberg samt ett stråk från Stuguberg och nordöst via Tväråberg. Här kan näringsrikare skogar finnas. Jordarten i trakten domineras av morän (ca 70 %). Våtmarker och sumpskogar utgörs av torv (ca 18 %). Utmed Vanåns dalgång norr om Venjansjön finns isälvs sediment med sand.

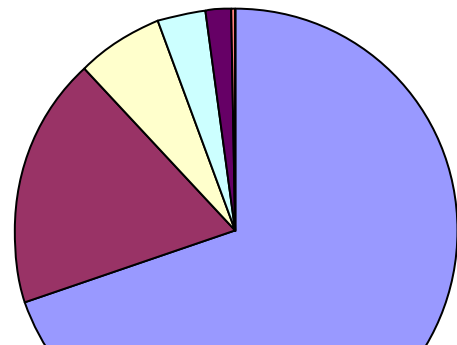
Tallskogarna i värdetrakten varierar i ålder, skötsel och biotoptyp. Här finns allt från oskötta stavatallskogar till välgallrade sandtallskogar. Ungefär 30 % av skogsmarksarealen är tallskog äldre än 70 år. Många av de äldsta tallskogarna i värdetrakten har hög ålder på träden trots klen dimension. Sandtallskogarna är ofta lavrika och välskötta, men kan ha en rik marksvampflora.

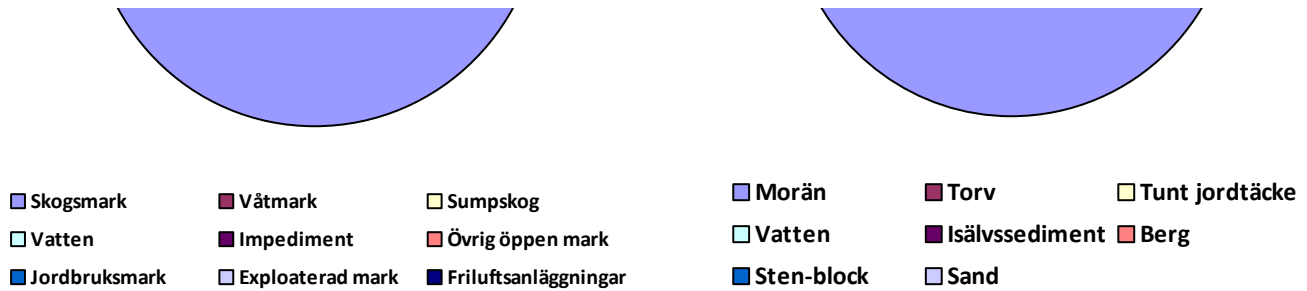
På de högsta höjderna kommer granskogen in liksom i sluttningar med rörligt markvatten. I dessa sluttningar och utmed sjöar och vattendrag finns även inslag av lövträd. Endast cirka 2 procent klassas som lövskog eller lövsumpskog enligt KNAS.

a)

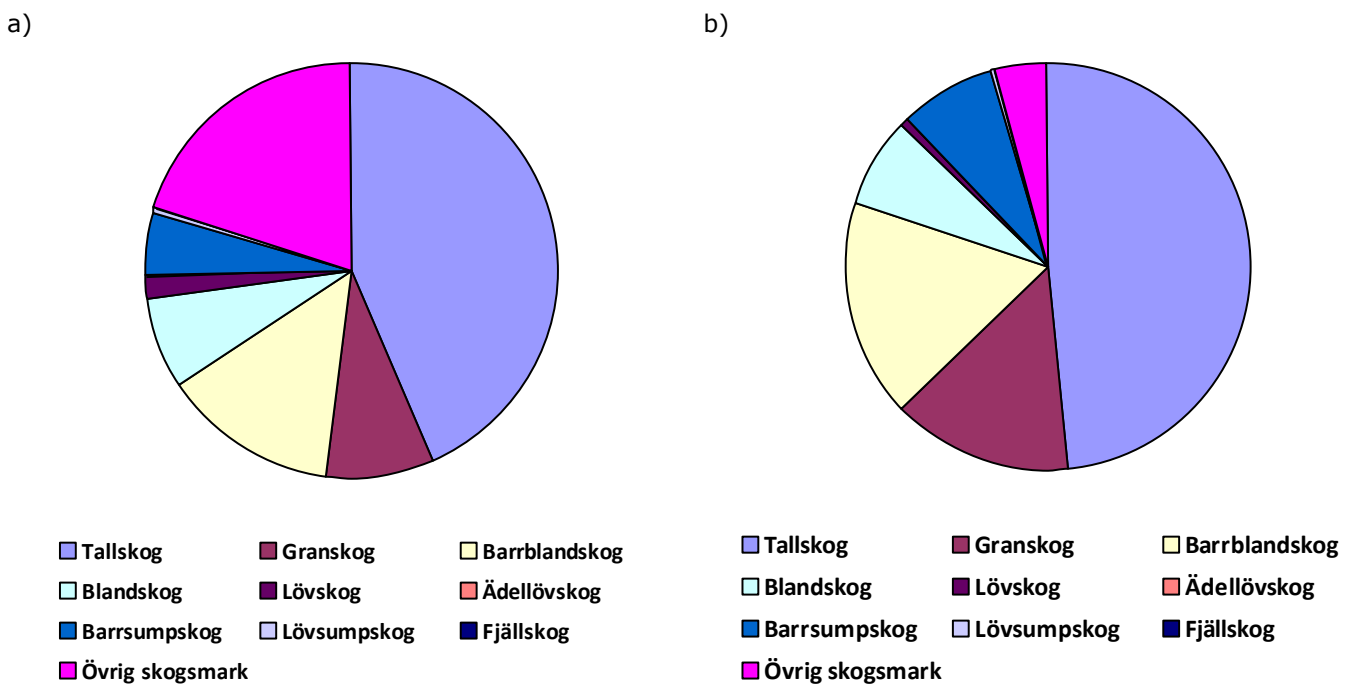

b)

Figur 1. Diagram över a) markslag och b) jordarter i värdeetrakten Venjan. Markslag är hämtat från Metrias arbetsmaterial för Kontinuerlig naturtypskartering av skyddade områden (KNAS). Jordartsdata är hämtade från jordartskarta producerad av Sveriges geologiska undersökningar (SGU) i skalorna 1:50 000 och 1:100 000.

Figur 2. Diagram över fördelningen av skogstyper a) för all skog och b) för potentiella kontinuitetsskogar i värdeetrakten Venjan. Övrig skogsmark står för skogliga impediment, ungskog och hyggen. Data över skogstyper är hämtade från Metrias arbetsmaterial för Kontinuerlig naturtypskartering av skyddade områden (KNAS).

Värdekärnor

Andelen kända skogliga värdekärnor i trakten är 17,5 %. Drygt 1100 ha har ett formellt skydd och ytterligare drygt 500 ha har blivande formella skydd. Det finns sju beslutade naturreservat i värdeetrakten; Djustjärnsmyrarna, Filiberg, Gessi, Hartjärnsberget, Nordbläster, Skärmyren samt Vasaloppsspåret. Det finns arton biotopskydd på drygt 120 ha produktiv skogsmark och tio naturvårdsavtal på ungefär lika stor areal. Medelarealen för biotopskyddsområdena är på knappt 7 ha, medan naturvårdsavtalens medelarealen är större, ca 22 ha produktiv skogsmark. Dessa utgörs främst av naturskogsartade barrskogar. Det formella skyddet utgör ca 3,8 % av skogsmarken i trakten. Därutöver är ungefär 4,5 % frivilligt avsatt. Medräknade frivilliga avsättningar inom värdeetrakten finns på Bergvik skog AB:s marker, Älvdalens besparingsskog och Västerås stift. Men det finns också frivilliga avsättningar hos andra besparingsskogar och privata markägare, men dessa är inte kända.

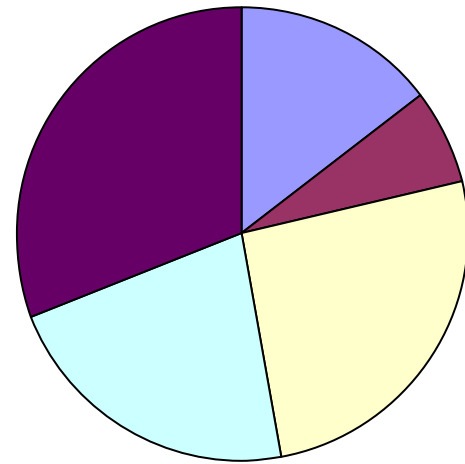
9,3 % av skogsmarken är registrerade värdekärnor (nyckelbiotoper och objekt med naturvärden) utan formellt skydd eller frivilligt avsatt samt osäkra naturvärden som behöver inventeras. Dessa räknas i denna analys med som potentiella värdekärnor. 88 % av värdekärnorna utgörs av barrskogar, där

den dominerande skogstypen är tallskog.

Värdekärnorna är överrepresenterade på högre höjd 400–500 m.ö.h. Prioriterade skogstyper enligt den nationella strategin för formellt skydd av skog som bör kunna finnas i trakten är sandbarrskogar på isälvsediment, kalkbarrskogar och skogar med hög bonitet i områden med basisk berggrund eller rörligt markvatten. Eventuellt även skogsmyrmosaik (> 500 ha) och större urskogsartade skogar i boreal region (> 200 ha i sydboreal).

Tabell 1. Arealen värdekärna uppdelat på kategori i värdeetrakten Venjan. Andelen syftar på hur stor del av skogsmarken inom värdeetrakten som är värdekärna för respektive kategori.

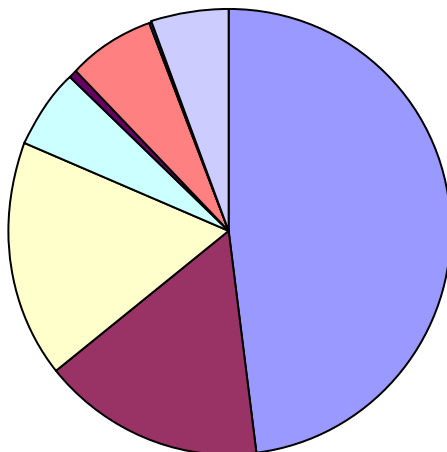
Kategori	Areal (ha)	andel av skog
Formellt skydd	1 179	2,6%
Blivande formellt skydd	545	1,2%
Frivillig avsättning	2 070	4,5%
Övriga naturvärden	1 755	3,8%
Osäkra naturvärden	2 491	5,4%
Totalareal	8 039	17,5%

Formellt skydd
Blivande formellt skydd
Frivillig avsättning
Övriga naturvärden
Osäkra naturvärden

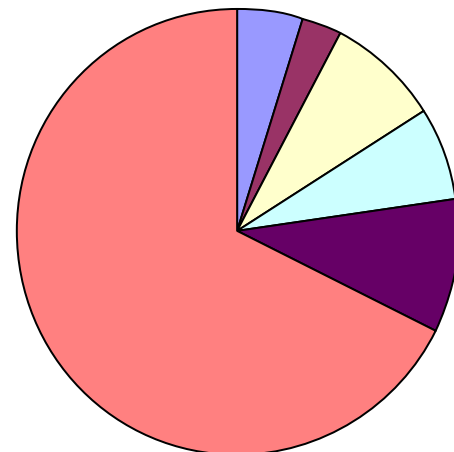
Figur 3. Fördelningen av värdekärnorna uppdelat på kategori i värdeetrakten Venjan.

a)

Tallskog
Granskog
Barrblandskog
Blandskog
Lövskog
Barrsumpskog
Lövsumpskog
Övrig skogsmark

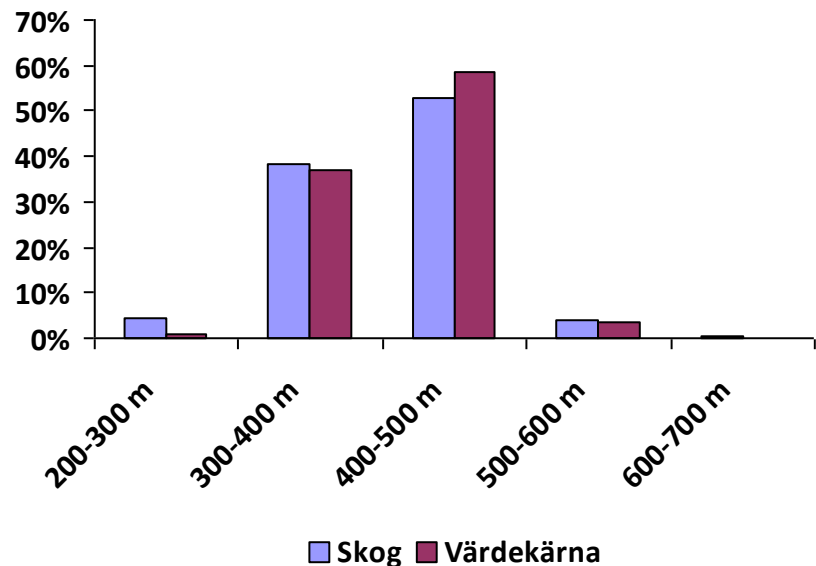
b)

Formellt skydd
Blivande formellt skydd
Frivillig avsättning
Övriga naturvärden
Osäkra naturvärden
Ej värdekärna

Figur 4. Diagram som visar a) fördelningen av värdekärnorna över skogstyp, samt b) fördelningen av potentiella kontinuitetsskogar över kategorier av värdekärnor i värdeetrakten Venjan.

Figur 5. Fördelningen av skog och värdekärnor över höjd över havet i värdetrakten Venjan. Om staplarna i varje höjdklass är lika så är värdekärnorna representativt fördelade med avseende på höjdläge.

Rödlistade arter

Venjans värdetrakt har många observerade rödlistade arter (93 st.). Det finns en art, gultagging inom kategorin ”kunskapsbrist” (DD), sex arter inom kategorin ”hotad” (EN); mosippa, gråblå skinnlav, grynig gelelav, broktagel, urskogsticka och urskogsporing och 23 arter inom kategorin ”sårbar” (VU). Resterande rödlistade arter är inom kategorin ”nära hotad” (NT).

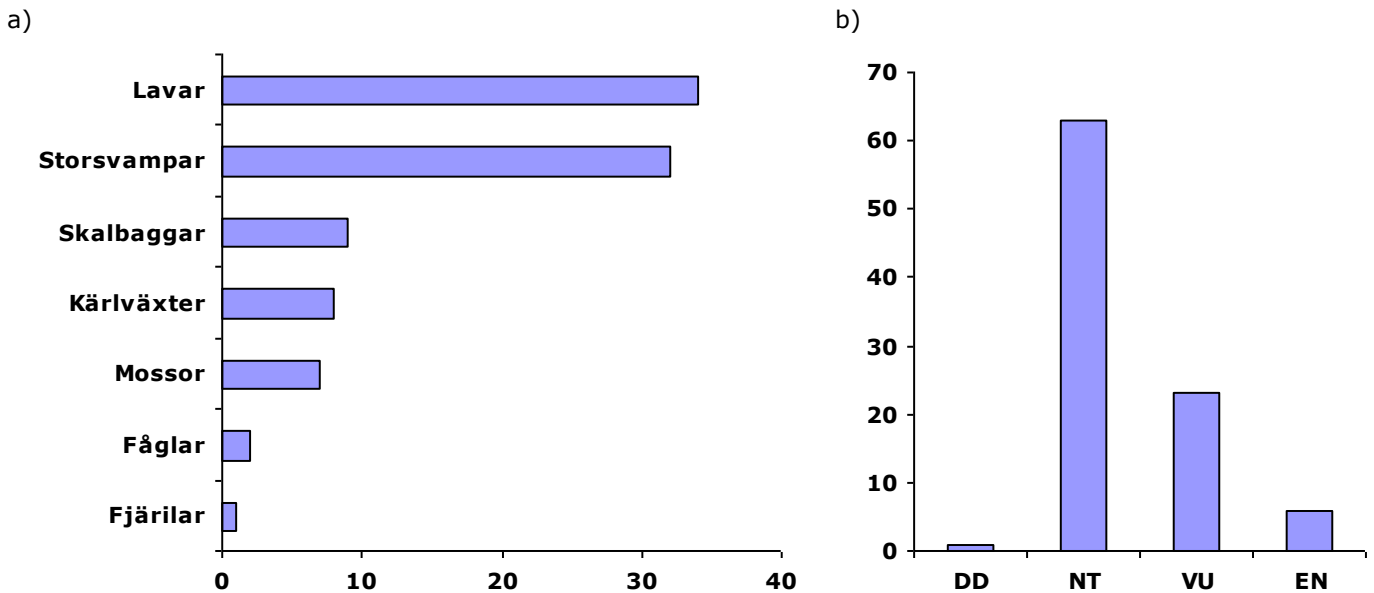
Andra exempel på rödlistade arter är svampar knutna till död ved, till exempel gränsticka (NT), gräddporing (VU), fläckporing (VU) och rynkskinn (VU). Här finns också rödlistade marksvampar som är mykorrhizabildande med tall och trivs framför allt i sandtallskogar t.ex. motaggsvamp (NT) och blå taggsvamp (NT), vilka båda två är stora och väl synliga medan till exempel smalfotad taggsvamp (VU) och spadskinn (VU) är mindre och mer oansenliga i sitt val av habitat, levandes under gamla tallågor som legat i minst 50 år.

I värdetrakten har även hotade arter knutna till gran och mer fuktiga skogstyper än tallskog hittats. Här finns garnlav (NT), violettgrå tagellav (NT) och broktagel (EN) som alla hör hemma i skogsområden med ett fuktigt mikroklimat. Några av de rödlistade arterna är också knutna till gamla lövträd bl.a. den ovan nämnda hotade gryniga gelélaven samt andra gelélavar och gråblå skinnlav.

Bland insekterna är det framför allt skalbaggar knutna till tallskogens ekologi som hittats, bl.a. av Hedgren (2012). Det finns flera arter t.ex. tallbarksvartbagge (VU), vilka hör till den nyligen döda tallens ekologi där den mindre mörkborren är en av paraplyarterna med sitt odlande av blånadssvampar som i sin tur tar död på tallarna som den mindre mörkborren angriper. Inom värdetrakten hittas även arter som är knutna till gammal död ved av tall såsom raggbock (VU). Den sällsynta reliktboken (NT) som lever sitt liv i gamla, gärna solbelysta, tallar med pansarbark hittas också i värdetrakten. Granlevande skalbaggar finns likaså rapporterad från Venjans värdetrakt och en av dem är större flatbagge (NT) som finns.

Det finns även fler rödlistade kärlväxter i trakten. Förutom tidigare nämnda mosippa finns bl.a. fynd av knärot (NT), storgroë (NT) och tre rödlistade fibblor.

Kungsörn och tretåig hackspett är två fridlysta och rödlistade fåglar som har rapporterats i trakten liksom en fjärilsart; jättesvampmal (NT).

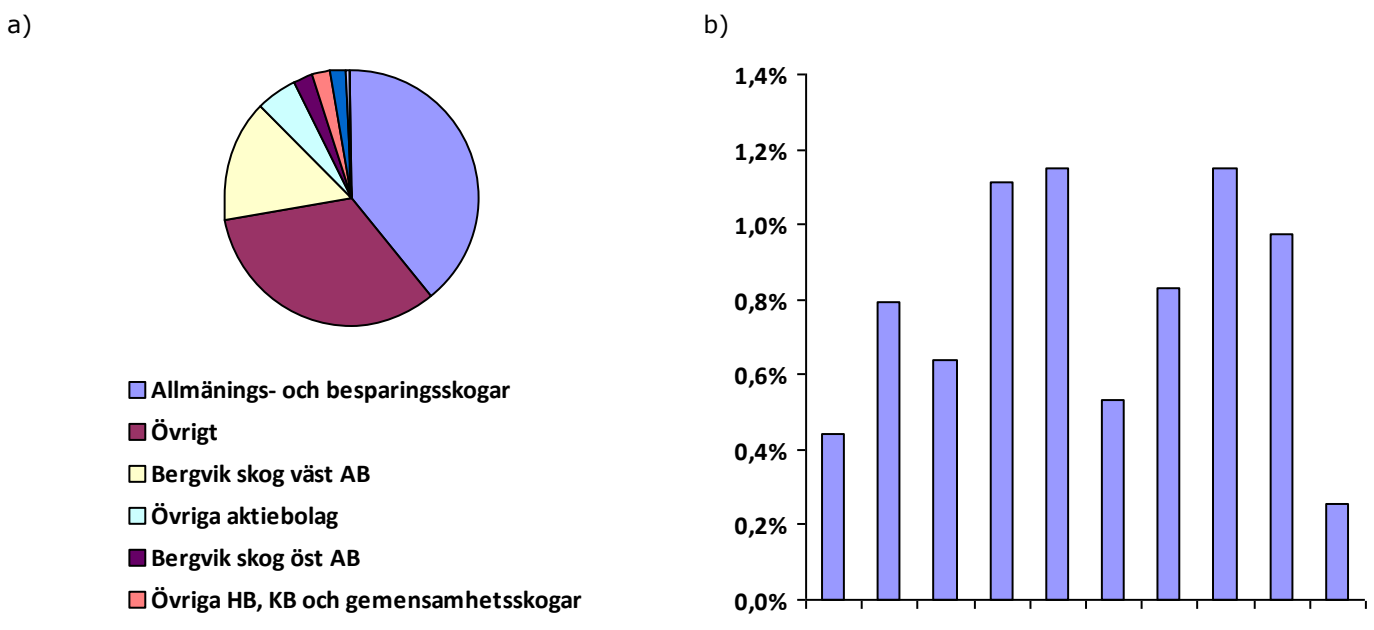
Figur 6. Antalet rödlistade arter i värdetrakten Venjan uppdelat på organismgrupp (a) och hotkategori (b).

Skogsbruk

Den markägarkategori som äger störst areal skogsmark inom värdetrakten är allmännings- och besparingsskogar (Älvdalens och Norra Venjans besparingsskog) med en dryg tredjedel av arealen (39 %). En något mindre areal ägs av privata enskilda markägare (33 %). Därefter kommer Bergvik skog som äger 18,2 %. Sedan finns flera andra markägarkategorier som äger mindre andelar.

Avverkningstakten i trakten har de senaste tio åren i genomsnitt varit under 1 % av andelen skog (0,8 %). Andelen skog äldre än 70 år är drygt 40 % och utgörs till största delen av tallskog. Hyggen utgör ca 23 % av arealen, ungskog knappt 20 % och medelålders skog 10,5 %. Dessutom finns skog med låg grundyta på knappt 3 %.

Inom Venjans värdetrakt har arealen lämpligt habitat för tjäder och raggbock (äldre tallskog) minskat med 19,5 % och för tretåig hackspett och meståg (äldre granskog) 16 % till följd av avverkningar under perioden 2002 – 2017 (referens). Detta visar att skogslandskapet fragmenteras, men det finns fortfarande mycket äldre tallskog i såväl södra som norra delen av den reviderade värdetrakten som inte är registrerade som värdekärnor.

■ Naturvårdsverket
 □ Svenska kyrkan

2008 2009 2010 2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017

Figur 7. Diagram över a) fördelningen av skogsmarken på markägarkategorier, samt b) andelen av skogsmarken som averkas årligen i värdetrakten Venjan.

Övriga värden

Inom värdetrakten finns många våtmarker (ca 13 % av arealen) varav några har vissa naturvärden enligt våtmarksinventeringen bl.a. Grötkölen väster om Gasjön i sydöstra delen av trakten och Acksimyrarna på gränsen mellan Mora och Älvdalen väster om Hållans fäbod, vilka har ett rikt fågelliv. Även Krottjärnsmyren och Budsjöfljoten-Stormyren i södra delen av trakten öster om Venjansjön samt Hinsmyren – Kikermysen i sydöstra delar av trakten söder om Hemulsjö, har vissa naturvärden. Avängena utgör slåtterängsmarker längs Vanåns lopp och är ovanligt för regionen.

Det finns många fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar registrerade i Riksantikvarieämbetets fornminnesregister inom värdetrakten, men skogsmarken har inte inventerats systematiskt över hela området så ytterligare lämningar utöver dem som finns registrerade finns med säkerhet. Runt flera av sjöarna finns värdefulla boplatsermiljöer av den nordsvenska fångstkulturen, insjögravar och järnframställningsplatser bl.a. vid Littersjöarna, norr om Venjansjön som också utgör riksintresse för kulturmiljövården. Boplatser finns också vid Stor-Uppdjusen i norr. Det finns också flera blästplatser.

Flera fångstgropssystem finns registrerade. Två av dessa system finns i de centrala delarna av värdetrakten, söder om Mellansjön, Evertsberg. Ett annat system ligger väster om Myckelsjön och ytterligare ett fångstgropssystem finns öster om Buråberg i västra kanten av trakten.

Inom värdetrakten har det funnits åtminstone tolv fäboddar; Tiberget, Risbergs, Fljotbodarna, Spjutsäl, Bosseldal, Ångesgrav, Tennänget, Risberg, Gessi, Tväråberg, Mattisbodarna och Nässelrödet. Endast den sista av dessa har registrerats i Riksantikvarieämbetets fornminnesregister, men de flesta av dessa lämningar utgör fornlämningar. Vid alla dessa fäboddar finns det bebyggelselämningar och ibland även odlingslämningar. Vid och mellan fäbodarna kan det också finnas ristningar i sten eller träd, gamla färdvägar, vilstenar och andra lämningar eller platser med traditioner. I vegetationen finns många kvardröjande spår av det tidigare brukandet vid fäbodarna. Det kan t.ex. finnas gamla grova sälgar, sällkallar, som en gång hamlats och används för lövtäkt. Det kan även finnas rännor med spår av hamling. Förutom fäbodbete, slåtter och åkerbruk inom fäbodarna har t.ex. myrslåttern på utmarken varit mycket viktig.

Inom hela värdetrakten finns det kolbottnar. Här finns också många spår av 1800-talets skogsbruk i form de grova dimensionsavverkade tallstubbar. Formade i en tid då yxa och tvåmanssåg var redskapen i skogen tillsammans med hästen.

Vasaloppsspåret, som också är ett naturreservat, går tvärs igenom värdetrakten med kontrollerna Mångsbodarna och Risberg inom värdetrakten. Spåret används såväl sommar som vinter för idrottsevenemang och friluftsliv.

Behov av skötsel och restaurering

Venjans värdetrakt karakteriseras av gamla senvuxna tallskogar och sandtallskogar. Inom värdetrakten finns det hög andel skog (40 %) som troligen varit kontinuerligt trädbevuxen. Trakten har goda förutsättningar att bevara en intressant biologisk mångfald om de värdefullaste skogarna skyddas och anpassad hänsyn lämnas vid skogsbruksåtgärder. Det kan därför vara värdefullt för vissa arter att hyggesfritt skogsbruk bedrivs i en del av de skogar som inte är värdekärnor, speciellt i sandtallskogar som kan ha ovanliga mykorrhizabildande marskvampar. Eller att naturlig föryngring med fröträd tillämpas som föryngringsmetod i dessa skogar. Många arter knutna till tallskog är anpassade till vissa typer av störningar, framför allt brand som skapar mycket död ved, skadade träd, tunnare markvegetation och humustäcken samt en öppnare och ljusare skog. Detta är viktiga

element och substrat för många ovanliga arter och värdekärnor i såväl skyddade som frivilligt avsatta områden och kan behöva naturvårdande skötsel för att utveckla och bibehålla naturvärdena. I vissa fall kan det vara praktiskt olämpligt med naturvårdsbränning och de kan det vara nödvändigt att på andra sätt skapa de störningar och substrat som en brand skapar genom att t.ex. skada träd och skapa död ved. Vid Effaråsen i södra delen av värdetrakten pågår ett forskningsprojekt på Bergviks mark där hela bestånd har avverkats med olika nivåer av hänsyn i form av lämnade levande träd och träd kapade till högstubbar, katade träd och träd fällda till lågor på marken. Med hjälp av skördardata och fältinventeringar kan sedan effekten av den ökande hänsynsnivån analyseras.

Brist och funktionalitetsanalys

Målbilder

Referenser

Bilaga: Observerade rödlistade arter

Tabell X. Lista över rödlistade arter observerade i värdetrakten Venjan uppdelat på organismgrupper.

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hotkategori
Fåglar		
<i>Picoides tridactylus</i>	tretåig hackspett	NT
<i>Aquila chrysaetos</i>	kungsörn	NT
Fjärilar		
<i>Scardia boletella</i>	jättesvampmal	NT
Kärlväxter		
<i>Pulsatilla vernalis</i>	mosippa	EN
<i>Hieracium leiocranum</i>	slätfibbla	VU
<i>Hieracium dolichorhachis</i>	drasutfibbla	VU
<i>Galium triflorum</i>	myskmåra	NT
<i>Goodyera repens</i>	knärot	NT
<i>Epipogium aphyllum</i>	skogsfru	NT
<i>Poa remota</i>	storgröe	NT
<i>Hieracium macrocentrum</i>	hög randfibbla	NT
Lavar		
<i>Leptogium cyanescens</i>	gråblå skinnlav	EN
<i>Bryoria bicolor</i>	broktagel	EN
<i>Collema subflaccidum</i>	grynig gelélav	EN
<i>Micarea hedlundii</i>	luddig stiftdynlav	VU
<i>Evernia divaricata</i>	ringlav	VU
<i>Platismatia norvegica</i>	norsk näverlav	VU
<i>Cyphelium karelicum</i>	liten sotlav	VU
<i>Plectocarpon lichenum</i>	lunglavsknapp	VU
<i>Lobaria scrobiculata</i>	skrovellav	NT
<i>Ramboldia elabens</i>	vedflamlav	NT
<i>Peltigera collina</i>	grynig filtlav	NT

<i>Carbonicola myrmecina</i>	mörk kolflarnlav	NT
<i>Chaenothecopsis nana</i>	liten svartspik	NT
<i>Chaenotheca subroscida</i>	vitgrynig nållav	NT
<i>Collema subnigrescens</i>	aspgelélav	NT
<i>Chaenotheca gracillima</i>	brunpudrad nållav	NT
<i>Hertelidea botryosa</i>	vedskivlav	NT
<i>Carbonicola anthracophila</i>	kolflarnlav	NT
<i>Calicium denigratum</i>	blanksvart spiklav	NT
<i>Chaenothecopsis viridialba</i>	vitskaftad svartspik	NT
<i>Collema nigrescens</i>	läderlappslav	NT
<i>Collema furfuraceum</i>	stiftgelélav	NT
<i>Chaenothecopsis fennica</i>	blågrå svartspik	NT
<i>Hypogymnia bitteri</i>	knotttrig blåslav	NT
<i>Cheiromycina flabelliformis</i>	solfjäderlav	NT
<i>Alectoria sarmentosa</i>	garnlav	NT
<i>Lobaria pulmonaria</i>	lunglav	NT
<i>Bryoria nadvornikiana</i>	violettblå tagellav	NT
<i>Cladonia parasitica</i>	dvärgbägarlav	NT
<i>Rostania occultata</i>	skorpgelélav	NT
<i>Ramalina sinensis</i>	småflikig brosklav	NT
<i>Microcalicium ahlneri</i>	kortskaftad ärgspik	NT
<i>Letharia vulpina</i>	varglav	NT
<i>Chaenotheca laevigata</i>	nordlig nållav	NT

Mossor

<i>Neckera pennata</i>	aspfjädermossa	VU
<i>Calypogeia suecica</i>	vedsäckmossa	VU
<i>Lophozia ascendens</i>	liten hornflikmossa	VU
<i>Tayloria tenuis</i>	liten trumpetmossa	NT
<i>Lophozia longiflora</i>	vedflikmossa	NT
<i>Anastrophyllum hellerianum</i>	vedtrappmossa	NT
<i>Anastrophyllum michauxii</i>	skogstrappmossa	NT

Skalbaggar

<i>Bius thoracicus</i>	gransvartbagge	VU
<i>Corticus fraxini</i>	tallbarksvartbagge	VU
<i>Dermestes palmi</i>	urskogsängar	VU
<i>Peltis grossa</i>	större flatbagge	NT
<i>Plegaderus saucius</i>		NT
<i>Tragosoma depsarium</i>	raggbock	NT
<i>Danosoma conspersum</i>	tallfjällknäppare	NT
<i>Nothorhina muricata</i>	reliktbock	NT
<i>Platysoma lineare</i>		NT

Storsvampar

<i>Antrodia primaeva</i>	urskogsticka	EN
<i>Antrodia infirma</i>	urskogsporing	EN
<i>Rhodonia placenta</i>	laxporing	VU
<i>Postia lateritia</i>	lateritticka	VU
<i>Amylocystis lapponica</i>	lappticka	VU
<i>Perenniporia subacida</i>	gräddticka	VU
<i>Cinereomyces lenis</i>	gräddporing	VU
<i>Antrodia albobrunnea</i>	fläckporing	VU
<i>Hydnellum gracilipes</i>	smalfotad taggsvamp	VU

<i>Phlebia centrifuga</i>	rynkskinn	VU
<i>Stereopsis vitellina</i>	spadskinn	VU
<i>Skeletocutis odora</i>	ostticka	VU
<i>Phellinus ferrugineofuscus</i>	ullticka	NT
<i>Phellinus nigrolimitatus</i>	gränsticka	NT
<i>Postia guttulata</i>	gropticka	NT
<i>Alloclavaria purpurea</i>	luddfingersvamp	NT
<i>Fomitopsis rosea</i>	rosenticka	NT
<i>Cystostereum murrayi</i>	doftskinn	NT
<i>Hydnellum aurantiacum</i>	orange taggsvamp	NT
<i>Leptoporus mollis</i>	kötticka	NT
<i>Phellinus pini</i>	tallticka	NT
<i>Hydnellum caeruleum</i>	blå taggsvamp	NT
<i>Sarcodon scabrosus</i>	skrovlig taggsvamp	NT
<i>Cortinarius ionophyllus</i>	rutspindling	NT
<i>Chaetodermella luna</i>	vitplätt	NT
<i>Sarcodon squamosus</i>	motaggsvamp	NT
<i>Asterodon ferruginosus</i>	stjärntagging	NT
<i>Odonticum romellii</i>	nordtagging	NT
<i>Pseudographis pinicola</i>	gammelgransskål	NT
<i>Anomoporia kamtschatica</i>	vaddporing	NT
<i>Phellinus chrysoloma</i>	granticka	NT
<i>Cristinia eichleri</i>	gultagging	DD
